

श्रोत: अभियान, २०७४/०९/१५

घलेम्दीखोला पावर हाउसको निर्माण तीव्र

रातको समयमा हेलोजिन बती बालेर काम

धुवसागर शर्मा

उत्तरी म्याग्दीको अन्नपूर्ण गाउँपालिका-४ नारच्याङमा निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको ५ मेघावाट क्षमताको घलेम्दीखोला जलविद्युत आयोजनाको काम युद्धस्तरमा अगाडी बढेको छ । दुईहप्ता अगाडी आयोजनाका प्रवन्धक निर्देशक श्रेष्ठले शिलन्यास गरेको पावर हाउसमा मेसिनसहितका आवश्यक उपकरण राख्ने भवनको दुई चरणमा काम भइरहेको छ ।

निलगिरि खोलाको किनार र कडा चट्टान पन्छाउँदै बिहान, दिउँसो र रातको समयमा समेत धमाधम काम भइरहेको कम्पनी सचिव लक्ष्मीनिधि रिजाल 'बिमल'ले बताए । 'पावर हाउसको काम युद्धस्तरमा भइरहेको छ ।

पावरहाउसदेखी ड्यामसम्म दुई चरणमा काम भइरहेको छ' रिजालले भने । उनले पावर हाउस सहित नजिक राखिने कर्मचारी आवासगृहको काम समेत शुरु भएको बताए ।

निलगिरि खोलाको किनारमा अवस्थित पावरहाउस आगामी ४ महीनाभित्र सम्पन्न गर्ने लक्ष्य अनुसार काम भइरहेको उनले बताए । रातको समयमा निर्माणकार्यमा कुनैपनि असर हुन नदिन आसपासको क्षेत्रमा हेलोजिन बतीको समेत प्रयोग गरिएको छ । पावरहाउस नजिक कर्मचारी आवासगृहको काम समेत शुरु गरिएको छ ।

निलगिरि खोलाको नजिक रहेको पावर हाउसमा खोलाले कटान गर्न सक्ने सम्भावनालाई मध्यनजर गरी रिटेनिङ्ग वाल सहितको संरचना सम्पन्न भइसकेकाले पनि आयोजना पक्षले पावरहाउसका आवश्यक पर्ने जनशक्ती, उपकरणलाई केन्द्रित गरेको छ । चारमहीना भित्र पावरहाउसको काम सम्पन्न गर्ने गरी ठेकेदारलाई समेत थप जनशक्तीका लागि अनुरोध गरिएको छ ।

आयोजनाको बाँकी काम सम्पन्न गर्नका लागि अध्यक्ष इश्वर सुबेदी, प्रवन्धक- निर्देशक प्रमोद श्रेष्ठ लगाएतको टोलीले अनुगमन तथा तत्काल समस्या समाधानका लागि समेत आयोजनास्थलमै निर्देशन दिने गरेकाले पनि पछिल्लो समय पावरहाउसदेखी ड्यामसम्मको कामले तिब्रता पाएको साइट इन्चाजको भनाई छ । वि.स २०७१ सालबाट निर्माण थालिएको आयोजनाको मुख्य ड्याम, बालुवा थिगाउन पोखरी बनाउने, बाँधदेखि पोखरीसम्म नहर निर्माणको काम सकिएको छ ।

आयोजनाको सुरुङमार्ग देखी पावर हाउससम्मको पेनस्टक पाईप समेत ढुवानीको तयारी भइरहेको कम्पनि सचिव विमलले जानकारी दिए । पेनस्टक पाईपका लागि १० टन क्षमताको रोपवेकोका निर्माणकार्य सुरु भएको छ । घलेम्दी खोलाको धार परिवर्तन गरी दुवै तर्फबाट ड्याम, इन्टेकको काम भइरहेको छ । सुरुङ हुँदै ल्याइएको घलेम्दीखोलाको पानीलाई १ सय ५० मिटरको उचाइबाट पावरहाउसमा खसालेर विद्युत उत्पादन गरिन्छ ।

३८ करोड ५० लाख संस्थापक शेयर रहेको आयोजनामा विभिन्न वित्तिय संस्थाले लगानी गरेका छन् ।

घलेम्दीखोलाबाट उत्पादित विद्युत्लाई राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा जोडिने भएको छ । सम्झौताअनुसार आयोजनाबाट उत्पादन हुने विद्युत्लाई विद्युत प्राधिकरणले खरीद गर्नेछ । वार्षिक साढे १३ करोड रुपैयाँ बराबरको विद्युत खरीद गर्ने प्राधिकरणले वर्षायाममा ४ रुपैयाँ ८० पैसा र हिउँदमा ८ रुपैयाँ ४० पैसामा प्रतियुनिट विद्युत खरिद गर्ने बताइएको छ ।

श्रोत: अभियान, २०७४/०९/१६

तुप्चेमा बन्नेभयो १९ मेगावाटको विद्युत् आयोजना

विदुर नगरपालिका वडा नं ७ तुप्चेमा निर्माण हुने मध्य त्रिशूली गङ्गा जलविद्युत् आयोजनाले वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनसम्बन्धी सार्वजनिक सुनुवाइ गरेको छ ।

१९.४१ मेगावाट क्षमताको उक्त आयोजना पर्फेक्ट इनर्जी डेभलपमेन्ट प्रालिले निर्माण गर्न लागेको हो । तुप्चेस्थित त्रिशूली नदी किनारमा आयोजित सार्वजनिक सुनुवाइमा प्रतिनिधिसभा सदस्य नारायणप्रसाद खतिवडाले राष्ट्रियरूपमा महत्व राख्ने जलविद्युत् आयोजना सञ्चालन र निर्माण कार्य निर्वाधरूपमा अघि बढ्नुपर्ने बताए । कार्यक्रममा प्रदेश नं ३ का सदस्य हीरानाथ खतिवडाले व्यक्तिगत लाभ, हानि र स्वार्थका कारण यस्ता आयोजनामाथि प्रभाव पार्नु नहुने विचार राखे । तुप्चेमा उत्पादन गृह रहने उक्त जलविद्युत् आयोजनाले त्रिशूली श्री बीबाट निकास भएको पानीलाई प्रयोग गर्ने वातावरणीय प्रभाव मूल्याङ्कनमा संलग्न कुमार पौडेलले जानकारी दिए । रु. पाँच अर्बको लगानीमा परियोजना तयार हुने बताइएको छ ।

इनर्जी डेभलपमेन्ट प्रालिका प्रबन्ध निर्देशक भरतकुमार खड्काले कम लगानीमा बढी आम्दानी हुने आयोजनाका रूपमा यसलाई स्थापित गर्ने बताए ।

उत्तरगया धाम क्षेत्र विकास समितिले उक्त परियोजनाले बेत्रावतीमा पानी सुक्ने र त्यसले गर्दा धार्मिक कार्यमा असर पर्ने भन्दै चर्को आलोचना गर्दै आएको छ । सार्वजनिक सुनुवाइ भइरहेको समयमा क्षेत्र विकास समितिले बेत्रावती बजारमा विरोधसभाको आयोजनासमेत गरेको थियो । तर उत्तरगया धाममा आफ्नो आयोजनाका कारण पानी नसुक्ने भरतकुमार खड्काले दाबी गरे । उनले उत्तरगया धाम हुँदै बग्ने त्रिशूली नदीमा कम्तीमा सात हजार लिटर पानी छाडिने प्रतिबद्धता गरे ।

मध्य त्रिशूली गङ्गा जलविद्युत् आयोजना निर्माण चरणमा नै प्रभावित तथा अति प्रभावित क्षेत्रका नागरिकलाई रोजगारीदेखि क्षमताअनुसारको काममा खटाउने प्रतिबद्धता आयोजनाले सार्वजनिक सुनुवाइमा गरेको छ ।

कार्यक्रममा विदुर नगरपालिकाका प्रमुख सञ्जु पण्डित, प्रभावित क्षेत्रका विभिन्न वडाका अध्यक्षहरू, सरोकार भएकाहरू, राजनीतिक दलका प्रतिनिधि तथा सङ्घसङ्घस्थाका पदाधिकारीले मन्तव्य र जिज्ञासा राखेका थिए ।

रासस

श्रोत: कारोबार, २०७४/०९/१६

तामाकोसी पाँचौंको डीपीआर ७ महिनामा

तामाकोसी पाँचौं जलविद्युत् आयोजनाको आगामी ७ महिनाभित्र विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (डीपीआर) लाई तयार हुने भएको छ । आयोजनाको डीपीआर तयारीका लागि परामर्शदाता जर्मनी कम्पनी ल्याहमेरले अध्ययन जारी राखेको छ ।

तामाकोसी जलविद्युत् कम्पनीका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत नसिवमान प्रधानका अनुसार परामर्शदाता ल्याहमेरले केही समयमै आयोजनास्थल विगू गाउँपालिका ४ सुरीटारमा परीक्षण सुरुड निर्माण गर्नेछ । १ सय ७० मिटर लामो हुने परीक्षण सुरुडको चट्टानको परीक्षणका खन्न लागेको बताए ।

परामर्शदाता कम्पनीले सुरुड निर्माणका लागि चाहिने विस्फोटक पदार्थ ल्याउन जिल्ला सुरक्षा समिति र नेपाली सेनासँग अनुमति लिने काम गरिरहेको छ । डीपीआर तयारीपछि आयोजनाको लागत र क्षमताबारे पूर्ण विवरण आउने उनले बताए । आयोजनाका लागि आवश्यक जग्गाका लागि सार्वजनि सूचना प्रकाशित जग्गा अधिग्रहणका लागि मूल्य निर्धारण समेत भइसकेको छ । २ महिनाअघि दोलखाका प्रमुख जिल्ला अधिकारी लक्ष्मणविक्रम थापाको अध्यक्षतामा बसेको बैठकले न्यूनतम ३ लाख ७४ हजारदेखि अधिकतम ७ लाख ४८ हजार प्रतिरोपनी मूल्य निर्धारण गरेको हो ।

आयोजनाका लागि विगू गाउँपालिका वडा नं. ४ साविक लादुक-९ को सुरीटारमा रहेको जग्गा अधिग्रहण गर्नेछ । जग्गाको मूल्य निर्धारण समितिले सिंगटी-भोर्ले-तामाकोसी सडकले छोएको सडकको २५ मिटर पछाडिसम्मको मूल्य प्रतिरोपनी ७ लाख ४८ हजार निर्धारण गरेको छ । त्यस्तै, सडकले नछोएको बाँकी जग्गाको मूल्य ३ लाख ७४ हजार निर्धारण भएको आयोजनाका प्रशासन प्रमुख सीताराम थापाले बताए ।

आयोजनाका लागि ५८ जनाको ५५ रोपनी जग्गा आवश्यक पर्छ । तामाकोसी पाँचौंको सुरीटारमा विद्युत् गृह लगायतका संरचना तयार गर्ने प्रस्ताव छ । आयोजनाको विद्युत् गृह भूमिगत हुनेछ । ल्याहमेर ४ सय ५६ मेगावाटको निर्माणाधिन माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत् आयोजनाको समेत परामर्शदाता हो । डेढ वर्षमा पूरा गर्ने गरी एक वर्ष अघि महिना अघि ल्याहमेर र विद्युत् प्राधिकरणबीच सम्झौता भएको थियो ।

आयोजनाको प्रारम्भिक अध्ययनअनुसार ८७ मेगावाट क्षमताको बन्ने भएपनि अहिले परामर्शदाताको अध्ययनमा ९५ मेगावाटको बनाउन सकिने अनुमान छ । तामाकोसी पाँचौं माथिल्लो तामाकोसी जलविद्युत् आयोजनाको क्यासकेट आयोजना हो । प्राधिकरणले गरेको प्रारम्भिक अध्ययनअनुसार माथिल्लो तामाकोसीको टेलरेसबाट निस्केको पानीलाई पुनः गरी ८ दशमलब २ किलोमिटर सुरुडबाट लादुकको सुरीटारमा भूमिगत विद्युत् गृह बनाएर विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य छ । आयोजनाको ग्रस हेड ६० मिटर छ । यसबाट वार्षिक ४६०.५ गिगावाट घण्टा विद्युत् उत्पादन हुने हुनेछ ।

बाटोको पहुँच, कम वातावरणीय प्रभाव, हेडवक्स निर्माण गर्न नपर्ने कारणले पनि आयोजना आकर्षक सरकारले पनि ४ वर्षदेखि प्राथमिकतामा राखेको आयोजना हो । आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् माथिल्लो तामाकोसीले निर्माण गर्ने गौंगर-खिम्तीको २२० केभी डबल सर्किट प्रसारण लाइनमा जोड्ने लक्ष्य छ ।

माथिल्लो तामाकोसीलाई पनि सेयर दिने

कम्पनी मोडेलमा निर्माण हुन लागेको तामाकोसी पाँचौंमा अपर तामाकोसी हाइड्रोपावर कम्पनीलाई पनि सेयर दिइने भएको छ । तामाकोसी पाँचौंका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत प्रधानले भने, “यो आयोजना अपर तामाकोसीकै

क्यासकेट भएको र सडक प्रसारण लाइनमा उसको लगानी धेरै भएकाले सेयर लगानी गर्न दिनै पर्छ, छलफल जारी छ ।” आयोजनाको प्रबन्धपत्रअनुसार नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको ५५ प्रतिशत, आयोजना प्रभावितको १० र सर्वसाधारणको १५ प्रतिशत, आयोजनाका कर्मचारीहरूको समेत लगानी रहने बताए ।

आयोजनाको माथिल्लो तामाकोसीको टेलरेसमा लिंक जोड्ने संरचनाको काम जारी छ । माथिल्लो तामाकोसीको काम पूरा भएर विद्युत् उत्पादन हुन थालेपछि त्यसका लागि आयोजना नै बन्द गर्नु पर्ने भएकाले पहिला नै बाहिर निस्कने पानीलाई बन्द गरे सुरुडमा हाल्नका लागि लिंक बनाउन लागेको हो । आयोजनाको यो संरचनापछि हेडवक्सको कुनै पनि संरचना निर्माण गर्नु नपर्ने प्रमुख कार्यकारी प्रधानले बताए । ४० मिटर लामो सुरुड र गेट निर्माणका लागि आयोजनाले २० करोड खर्च गर्दैछ । पछि माथिल्लो तामाकोसी चलेपछि बन्द गर्दा ४ अर्ब लाग्ने भएकाले सस्तोमै अहिले नै माथिल्लो तामाकोसीकै ठेकेदारमार्फत काम गराएको बताए ।

श्रोत: नयाँ पत्रिका, २०७४/०९/१७

जलविद्युतकाे आइपिओ विवरणपत्रमा प्रतिसेयर खुद सम्पत्ति र आम्दानी उल्लेख गर्नुपर्ने

नेपाल धितोपत्र बोर्ड (सेबोन)ले आइपिओ निष्कासन गर्न प्रकाशित गरिने विवरणपत्रमा प्रतिसेयर खुद सम्पत्ति र प्रतिसेयर आम्दानी पनि उल्लेख गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । आइपिओ निष्कासन गर्न लागेको कम्पनी सञ्चालनमा आएको तीन वर्ष पूरा गरिसकेको अवस्थामा विगतका वर्षको लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरणबमोजिम प्रतिसेयर आम्दानी र प्रतिसेयर खुद सम्पत्ति उल्लेख गर्न निर्देशन दिएको छ । साथै जलविद्युत् कम्पनी भएमा प्रतिमेगावाट लागत, विद्युत् उत्पादन अनुमतिको बाँकी अवधि, लगानी फिर्ता हुने अवधि पनि उल्लेख गर्न निर्देशन दिएको छ । विवरणपत्रमा क्रेडिट रेटिङ पनि उल्लेख गर्नुपर्ने बोर्डले निर्देशन दिएको छ । बोर्डले यी कुराहरू विवरणपत्रको मुखपृष्ठमा स्पष्ट देखिने गरी बक्समा प्रस्तुत गर्न निर्देशन दिएको हो । संगठित संस्थाको पछिल्लो लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरणबमोजिम प्रतिसेयर खुद सम्पत्ति प्रतिसेयर अंकित मूल्यभन्दा कम भएका र सबैभन्दा न्यून रेटिङ प्राप्त गरेका वित्तीय अवस्था सन्तोषजनक नरहेका मुख्यतः जलविद्युत् कम्पनीहरूले धितोपत्रको सार्वजनिक निष्कासन गर्दा सो कुरा प्रस्ट्याउनुपर्नेछ । यसले सार्वजनिक निष्कासन प्रक्रियालाई थप व्यवस्थित तथा पारदर्शी बनाउन सहयोग पुग्ने बोर्डको भनाइ छ । धितोपत्रमा लगानी गर्ने लगानीकर्ताहरूको हित संरक्षणका लागि धितोपत्रको सार्वजनिक निष्कासन सम्बन्धमा लगानीकर्ताहरूलाई सुसूचित गराउन र देहायबमोजिमका विवरणहरू खुलाउनुपर्ने थप व्यवस्था गरेको हो । कम्पनीले प्रक्षेपित वित्तीय विवरण प्रमाणित गर्दा लेखापरीक्षकले प्रक्षेपित वित्तीय विवरण ठीक रहेको भनी स्पष्ट रूपमा प्रमाणित गर्नुपर्नेछ । कम्पनीले विवरणपत्रमा प्रक्षेपण गरेका विवरणहरू तथा वास्तविक विवरण तुलनात्मक रूपमा वार्षिक प्रतिवेदनमा तालिकामा प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ । प्रक्षेपित विवरणभन्दा वास्तविक विवरण फरक भएमा सोको कारण खुलाई आफ्नो वार्षिक प्रतिवेदनमा प्रस्तुत गर्नुपर्ने बोर्डले आइतबार जारी गरेको प्रेस विज्ञप्तिमा उल्लेख गरेको छ । धितोपत्रको सार्वजनिक निष्कासनका लागि तयार गरिने विवरणपत्र निष्कासनकर्ता कम्पनीको वेबसाइटमा कम्तीमा वित्तीय विवरण प्रक्षेपण गरिएको अवधिसम्म अनिवार्य रूपमा राख्नुपर्नेछ । साथै, निष्कासन तथा बिक्री प्रबन्धकको वेबसाइटमा धितोपत्रको बाँडफाँड नभएसम्म र आस्बा सदस्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाको अनलाइन आवेदन गर्ने स्थानमा विवरणपत्रको लिंक निष्कासन अवधि भरि राख्न बोर्डले आदेश दिएको छ । सर्वसाधारण लगानीकर्ताले धितोपत्रको सार्वजनिक निष्कासनमा लिखित वा विद्युतीय माध्यमबाट आवेदन दिँदा अनिवार्य रूपमा उक्त निष्कासनका लागि तयार गरेको विवरणपत्र पढी आफ्नो स्वविवेकले दरखास्त दिएको हो भन्ने उद्घोषण गराउने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ । क्रेडिट रेटिङ कम्पनीले आइपिओ निष्कासन गर्ने धितोपत्रलाई न्यून ग्रेड प्रदान गरेमा र कम्पनीको पछिल्लो लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरणबमोजिम प्रतिसेयर खुद सम्पत्तिप्रति सेयर अंकित मूल्यभन्दा कम भएमा विवरण निष्कासनकर्ता कम्पनीले आइपिओ

निष्कासनका लागि प्रकाशन गर्ने आह्वानपत्रलगायत अन्य सूचनाहरूमा स्पष्ट देखिने गरी ठूलो अक्षरमा उल्लेख गर्नुपर्नेछ । यसले सार्वजनिक निष्कासन गर्ने कम्पनीहरूको सम्बन्धमा लगानीकर्ताहरूलाई थप जानकारी प्राप्त भई लगानी सम्बन्धमा उचित निर्णय लिन मद्दत पुग्ने बोर्डको अपेक्षा रहेको छ । त्यसैगरी, कम्पनीहरूलाई परियोजना सफल बनाउन अवसरका रूपमा रहने बोर्डले अपेक्षा गरेको छ । बोर्डले भविष्यमा सार्वजनिक निष्कासनलाई थप व्यवस्थित बनाउन कम्पनीको वस्तुस्थितिका आधारमा बजारबाट नै यथार्थपरक मूल्य निर्धारण गर्ने बुक बिल्डिङ पद्धति लागू गर्न आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्ने योजनासमेत रहेको बताएको छ ।

श्रोत: अभियान, २०७४/०९/१७

घलेम्दीखोला विद्युत्गृहको निर्माण तीव्र

ध्रुवसागर शर्मा

उत्तरी म्याग्दीको अन्नपूर्ण गाउँपालिका-४, नारच्याङमा निर्माणाधीन अवस्थामा रहेको ५ मेगावाट क्षमताको घलेम्दीखोला जलविद्युत् आयोजनाको काम युद्धस्तरमा अगाडि बढेको छ । दुई हप्ता अगाडि आयोजनाका प्रबन्धकःनिर्देशक प्रमोद श्रेष्ठले शिलान्यास गरेको विद्युत्गृहमा मेशिनसहितका आवश्यक उपकरण राख्ने भवनको दुई चरणमा काम भइरहेको छ ।

चौबीसै घण्टा काम भइरहेको कम्पनी सचिव लक्ष्मीनिधि रिजालले बताए । उनले विद्युत्गृहनजीक राखिने कर्मचारी आवासगृहको कामसमेत शुरू भएको बताए ।

नीलगिरि खोलाको किनारमा अवस्थित विद्युत्गृह आगामी ४ महीनाभित्र सम्पन्न गर्ने लक्ष्यअनुसार काम भइरहेको उनको भनाइ छ । राति निर्माणकार्यमा कुनै पनि असर हुन नदिन आसपासको क्षेत्रमा हेलोजिन बत्तीको प्रयोग गरिएको छ ।

विद्युत्गृहमा खोलाको कटान गर्न सक्ने सम्भावनालाई ध्यान दिई रिटेनिड वालसहितको संरचना सम्पन्न भइसकेकाले आयोजना पक्षले विद्युत्गृहका लागि आवश्यक पर्ने जनशक्ति तथा उपकरणलाई केन्द्रित गरेको छ । ४ महीनाभित्र विद्युत्गृहको काम सम्पन्न गर्ने गरी ठेकेदारलाई थप जनशक्तिका लागि अनुरोध गरिएको छ । आयोजनाको बाँकी काम सम्पन्न गर्नका लागि अध्यक्ष ईश्वर सुवेदी, प्रबन्धकःनिर्देशक प्रमोद श्रेष्ठलगायतको टोलीले अनुगमन तथा तत्काल समस्या समाधानका लागि आयोजनास्थलमै निर्देशन दिने गरेकाले पनि पछिल्लो समय विद्युत्गृहदेखि ड्यामसम्मको कामले तीव्रता पाएको साइट इन्चार्जको भनाइ छ । २०७१ बाट निर्माण थालिएको आयोजनाको मुख्य ड्याम, बालुवा थिगाउन पोखरी बनाउने, बाँधदेखि पोखरीसम्म नहर निर्माणको काम सकिएको छ ।

आयोजनाको सुरुङमार्गदेखि विद्युत्गृहसम्मको पेनस्टक पाइपसमेत ढुवानीको तयारी भइरहेको रिजालले जानकारी दिए । पेनस्टक पाइपका लागि १० टन क्षमताको रोपवेको निर्माण शुरू भएको छ । घलेम्दीखोलाको धार परिवर्तन गरी दुवैतर्फबाट ड्याम, इण्टेकको काम भइरहेको छ । सुरुङ हुँदै ल्याइएको घलेम्दीखोलाको पानीलाई १ सय ५० मिटरको उचाइबाट विद्युत्गृहमा खसालेर विद्युत् उत्पादन गरिन्छ ।

३८ करोड ५० लाख संस्थापक शेयर रहेको आयोजनामा विभिन्न वित्तीय संस्थाले लगानी गरेका छन् ।

घलेम्दीखोलाबाट उत्पादित विद्युत्लाई राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा जोडिने भएको छ ।

सम्झौताअनुसार आयोजनाबाट उत्पादन हुने विद्युत्लाई विद्युत् प्राधिकरणले खरीद गर्नेछ । वार्षिक साढे १३ करोड रुपैयाँबराबरको विद्युत् खरीद गर्ने प्राधिकरणले वर्षायाममा ४ रुपैयाँ ८० पैसा र हिउँदमा ८ रुपैयाँ ४० पैसामा प्रतियुनिट विद्युत् खरीद गर्ने बताइएको छ ।

श्रोत: अभियान, २०७४/०९/१७

जलविद्युतको आईपीओमा कडाइ

विवरणपत्रमा 'पे-ब्याक पिरियड' अनिवार्य

अबदेखि सार्वजनिक शेयर निष्कासन गर्ने सबै जलविद्युत् कम्पनीले विवरणपत्रमा अनिवार्य रूपमा लगानी फिर्ता हुने अनुमानित अवधि (पे-ब्याक पिरियड) खुलाउनुपर्ने भएको छ । नेपाल धितोपत्र बोर्डले आइतवार एक निर्देशन जारी गर्दै जलविद्युत् कम्पनीको सार्वजनिक शेयर निष्कासनमा थप कडाइ गरेको छ । बोर्डको व्यवस्थाअनुसार विवरणपत्रको मुख पृष्ठमा जलविद्युत् आयोजनाको पे-ब्याक पिरियड सँगै प्रतिमेगावाट लागत, विद्युत् उत्पादन शुरु हुन बाँकी अवधिसमेत खुलाउनु पर्नेछ । यीबाहेक पहिलेदेखि नै सबै कम्पनीलाई लागू भएको क्रेडिट रेटिङको ग्रेड र वित्तीय विवरण पनि प्रस्तुत गर्नुपर्ने छ ।

विवरणपत्रको मुख पृष्ठमा स्पष्ट देखिने गरी ३ वर्षभन्दा लामो अवधिदेखि सञ्चालित कम्पनीले सञ्चालन अवधिभरको लेखापरीक्षकको वित्तीय विवरण प्रस्तुत गर्नुपर्ने छ । त्यस्तो विवरणमा कम्पनीको प्रतिशेयर खुद सम्पत्ति र प्रतिशेयर आम्दानी स्पष्ट रूपमा प्रस्तुत गर्नुपर्ने बोर्डको भनाइ छ । धितोपत्रको सार्वजनिक निष्कासनमा लगानीकर्तालाई सूचित गराउन र निष्कासन प्रक्रियालाई थप व्यवस्थित तथा पारदर्शी गराउन यस्तो व्यवस्था गरेको बताएको छ ।

बोर्डका अनुसार सार्वजनिक शेयर जारी गर्ने जलविद्युत् कम्पनीको पछिल्लो लेखापरीक्षकको वित्तीय विवरणमा प्रतिशेयर खुद सम्पत्ति शेयरको अङ्कित मूल्यभन्दा कम भएका र सबैभन्दा न्यून रेटिङ प्राप्त गरेमा बोर्डले थप गरेको ६ बुँदे व्यवस्थासमेत पालना गर्नु पर्नेछ । त्यस्तो अवस्थामा प्रक्षेपित वित्तीय विवरण पेश गर्दा निष्कासनकर्ता संस्थाको लेखापरीक्षकले सो प्रक्षेपण ठीक रहेको भनी प्रमाणित गर्नु पर्नेछ । त्यसरी विवरणपत्रमा प्रक्षेपित विवरण वार्षिक प्रतिवेदनमा वास्तविक विवरणसँग तुलनासहित तालिकामा प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ । प्रक्षेपित र वास्तविक विवरण फरक परेमा सोको कारण खुलाई प्रक्षेपण अवधिसम्म प्रत्येक वर्ष प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ ।

बोर्डले सार्वजनिक निष्कासनका लागि तयार विवरणपत्र सम्बन्धित कम्पनीको वेबसाइटमा वित्तीय विवरण प्रक्षेपण गरिएको अवधिसम्म अनिवार्य रूपमा राख्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । निष्कासन तथा विक्री प्रबन्धकको वेबसाइटमा पनि सो धितोपत्रको बाँडफाँट नभएसम्म विवरणपत्र राख्नु पर्नेछ । अनलाइन आवेदन गर्दा आस्वा सदस्य बैङ्क तथा वित्तीय संस्थाले आवेदन गर्ने स्थानमा विवरणपत्रको लिङ्क निष्कासन अवधिभर राख्नुपर्ने व्यवस्था थप गरिएको छ । नयाँ व्यवस्थाले सर्वसाधारण लगानीकर्तालाई पनि जिम्मेवार बनाएको छ । सार्वजनिक निष्कासनको धितोपत्र लिखित वा विद्युतीय माध्यमबाट आवेदन दिँदा आवेदकले स्वविवेकले दरखास्त दिएको हो भन्ने उद्घोषण गर्नु पर्नेछ ।

श्रोत: कारोबार, २०७४/०९/१७

सोलारको लागत घट्टा जलविद्युत्को चिन्ता

भीम गौतम

छिमेकी राष्ट्र भारतमा प्रतियुनिट २.४४ भारतीय अर्थात ३.९० नेपाली रुपैयाँमा सौर्य ऊर्जा (सोलार) आयोजना बनाउने गरी प्रस्ताव गरिएको छ । भारतीय पत्रिका इकोनोमिक टाइम्सका अनुसार एसीएमभी सोलार होल्डिङ र एसबीजी क्लिनटेकले सफ्ट बैंक, फक्सकन र भार्ती इन्टरप्राइजेजको ज्याइन्ट भेन्चरमा राजस्थानमा ५ सय मेगावाट सोलार बनाउने गरी प्रक्रिया अघि बढेको छ । यो प्रतियुनिट लागत नेपालको जलविद्युत्बाट उत्पादन हुने विद्युत्भन्दा झण्डै आधा सस्तो सस्तो हो । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका अनुसार, नेपालको हाल जलविद्युत्माफत उत्पादित विजुलीको लागत प्रति युनिट स्कालेसन समेत गर्दा सरदर ७.२९ पैसा छ । छिमेकी राष्ट्र भारतमा प्रतियुनिट २.४४ भारतीय अर्थात ३.९० नेपाली रुपैयाँमा सौर्य ऊर्जा (सोलार) आयोजना बनाउने गरी प्रस्ताव गरिएको छ । भारतीय पत्रिका इकोनोमिक टाइम्सका अनुसार एसीएमभी सोलार होल्डिङ र एसबीजी क्लिनटेकले सफ्ट बैंक, फक्सकन र भार्ती इन्टरप्राइजेजको ज्याइन्ट भेन्चरमा राजस्थानमा ५ सय मेगावाट सोलार बनाउने गरी प्रक्रिया अघि बढेको छ । यो प्रतियुनिट लागत नेपालको जलविद्युत्बाट उत्पादन हुने विद्युत्भन्दा झण्डै आधा सस्तो सस्तो हो । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका अनुसार, नेपालको हाल जलविद्युत्माफत उत्पादित विजुलीको लागत प्रति युनिट स्कालेसन समेत गर्दा सरदर ७.२९ पैसा छ । भारतमा प्रतियुनिट ३.९० रुपैयाँमा सोलार बनाउनका लागि कम्पनीहरू तयार भइरहेको बेला नेपालमा भने आठपटक स्कालेसन दिनेगरी प्रतियुनिट ९.६१ रुपैयाँमा सोलार आयोजना पीपीए अन्तिम चरणमा पुगेको छ । १० वर्षमा १० हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने लक्ष्य अनुसार ल्याएको ऊर्जा संकट कार्यायोजनामा १० प्रतिशत वैकल्पिक ऊर्जामाफत उत्पादन गरिने उल्लेख गर्दै ऊर्जा मन्त्रालयले प्रति युनिट लागत ९.६१ पैसा तय गरेको थियो । सोहीअनुसार प्रस्ताव आह्वान गरेर ६१ मेगावाट बराबरका सोलार आयोजनाको लागि २१ ठाउँमा ग्रिड कनेक्टेड गरी गरी विद्युत् विकास विभागले लाइसेन्स दिइसकेको छ भने पीपीए स्वीकृतिका लागि विद्युत् प्राधिकरण व्यवस्थापनसमक्ष प्रस्ताव पुगेको छ । प्राधिकरणका अनुसार २५ वर्षका लागि अनुमतिपत्र (लाइसेन्स) दिएर आठ पटक स्कालेसन गर्दा प्रति युनिट लागत ११ रुपैयाँ पुग्छ । भारतमा निरन्तर लागत घटेर त्यति महँगोमा पीपीए गर्ने नगर्नेबारे प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङ अलमलमा परिरेको बेला फेरि ऊर्जा मन्त्रालयले स्कालेसन नदिने गरी प्रति युनिट ७.३० पैसा तय गरेर ग्रीड कनेक्टेड सौर्य विद्युत् ऊर्जा विकास समिति कार्यविधि: २०७४ लागू गरेको छ । पहिला ऊर्जा संकट कार्यायोजनाअनुसार ल्याइए पनि ऊर्जा मन्त्रालयले विद्युत् नियमावली २०५० को नियम ९४ को क दफामा रहेको अधिकार प्रयोग गरी ल्याएको कार्यविधि कार्यान्वयन गर्नु प्राधिकरणको लागि अनिवार्य मानिन्छ । “ऊर्जा संकटकाल कार्यायोजनापछि तय गरेको सोलार पीपीए दरको आधारमा प्रस्ताव आह्वान गरेर ६१ मेगावाट बराबरका २१ सोलार आयोजनाको पीपीए अन्तिम स्वीकृतिका लागि प्राधिकरण व्यवस्थापन समक्ष पठाइएको छ,” विद्युत् व्यापार महाशाखाका प्रमुख समेत रहेका प्राधिकरणका प्रवक्ता प्रवल अधिकारीले भने, “त्यो बेला प्रति युनिट ९.६१ रुपैयाँ र आठ पटक स्कालेसन गर्ने उल्लेख छ, फेरि मन्त्रालयले स्कालेसन नगर्ने गरी ७.३० पैसा तय गरेको छ ।” उनका अनुसार, पहिला सार्वजनिक रुपमा आह्वान गरेर सो पीपीए दर प्राधिकरण सञ्चालक समितिबाट समेत पारित भैसकेको र अहिले नयाँ तय गरेको पीपीए दर सम्बन्धी कार्यविधि नियमावली अनुसार बनाइएकोले कुन दरमा पीपीए अघि बढाउने भन्ने समस्या प्राधिकरणलाई परेको छ । मन्त्रालयले दुईपटक सोलारको प्रतियुनिट पीपीए दर फरक तय गर्दा तथा छिमेकी राष्ट्र

भारतमा लागत धेरै घटेसँगै पहिला तय गरिएको दर कार्यान्वयन गर्ने नगर्ने अन्यायमा प्राधिकरण छ । २० दिनअघि विद्युत् व्यापार विभागले प्राधिकरण व्यवस्थापन समक्ष पेश गरेपनि कार्यकारी निर्देशक घिसिङले कुनै निर्णय गरेका छैनन् । “भारतमा सोलारको लागत घटेसँगै सोलारको पीपीए गर्न पनि समस्या देखिएको छ, भारतको अहिलेको दर हेर्ने हो भने नेपालको जलविद्युत्भन्दा पनि सस्तो छ,” घिसिङले भने । ऊर्जा मन्त्रालयका सहसचिव दिनेश घिमिरे भने पहिला खुला प्रतिस्पर्धामार्फत प्रवर्द्धकहरूसँग आह्वान गरी पीपीए दर कायम गरिरहेकोले प्राधिकरणले सोही अनुसार गर्न सक्ने तथा आगामी पीपीए नयाँ कार्यविधि लागू गर्न सकिने बताउँछन् । सन् २०१९-२०२० देखि नै भारतलाई नेपालले बिजुली बेच्ने योजना बनाएपनि सोलारको लागत सस्तिएसँगै नेपालको जलविद्युत् उत्पादन र विकासको अवस्था के हुने भन्ने अन्याय बढेको छ । प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक घिसिङ भने जलविद्युत्को आयु लामो समय हुने भएकोले दीर्घकालीन रूपमा भने जलविद्युत्नै सस्तो हुने बताउँछन् । “ठूला जलविद्युत् आयोजना निर्माणहरूसँगै जलविद्युत्को लागत पनि घट्दै हुन्छ, दीर्घकालीन रूपमा जलविद्युत्को उत्पादन सस्तो हुने भएकोले ठूलो चिन्ता लिनुपर्ने अवस्था छैन,” उनी भन्छन् ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७४/०९/१७

बिजुलीमा बढ्दै परनिर्भरता

बलराम बानियाँ

बिजुलीमा भारतसितको परनिर्भरता बर्सैनि बढ्दै गएको छ । विद्युत् प्राधिकरणले लोडसेडिङ हुन नदिन यस वर्षको हिउँदमा ४७० मेगावाटसम्म बिजुली आयात गर्ने भएको छ ।

अघिल्लो वर्षको हिउँदमा ३९५ मेगावाटसम्म आयात गरेको थियो । २०७२ मा करिब ३०० मेगावाट आयात भएको थियो । मागअनुसार सरकार र निजी क्षेत्रले जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्न नसकेकाले बर्सैनि परनिर्भरता बढेको हो ।

‘सुक्खायामको सुरुआतसँगै पानीको सतह कम भएकाले नदीको प्रवाहमा आधारित विद्युत् आयोजनाको उत्पादन घटेकाले मुलुकमा लोडसेडिङ हुन नदिन हाल भारतबाट ४ सय मेगावाट विद्युत् आयात गरिरहेका छौं,’ विद्युत् प्राधिकरणका प्रवक्ता प्रवल अधिकारीले भने, ‘यस वर्ष माघ-फागुनमा लोडसेडिङ हुन नदिन भारतबाट ७० मेगावाट थप गर्दा ४७० मेगावाट बिजुली आयात हुनेछ ।’ उनका अनुसार विद्युत्को बढी माग हुने साँझको समयमा मात्र ४७० मेगावाट बिजुली आयात गरिनेछ । राति र दिउँसो कम बिजुलीआयात गरिनेछ ।

अधिकारीका अनुसार हाल साँझमा विद्युत्को कुल माग १३८० मेगावाट छ । मुलुकमा विद्युत् प्राधिकरणका आयोजनाबाट ४२० र निजी क्षेत्रका प्रवर्द्धित आयोजनाबाट १६० मेगावाट गरी ५ सय ८० मेगावाट छ । हाल मुलुकमा विद्युत् आयोजनाको जडित क्षमता ९५० मेगावाट हाराहारीमा छ । नदीमा पानीको सतह घटेकाले ५८० मेगावाट बिजुली (जलाशययुक्त ९२ मेगावाटको कुलेखानी पहिलो र दोस्रोसहित) उत्पादन भइरहेको हो । मुलुकमा उत्पादित र भारतबाट आयातीत गरी जम्मा १०३० मेगावाट

आपूर्ति हुन्छ । मुलुकको पिक आवरको मागभन्दा ३३० मेगावाट बिजुली अपुग हुनेछ । यो अपुगलाई पुर्याउन बढी माग हुने साँझको समयमा औद्योगिक क्षेत्रमा तीन घण्टा लोडसेडिङ गरी मुलुकभर घरायसी उपभोक्तालाई लोडसेडिङमुक्त गरिएको अधिकारीले जनाए ।

प्राधिकरणले ढल्केबर (महोत्तरी)–मुजफ्फरपुर अन्तरदेशीय प्रसारण लाइनबाट १ सय ४५, कुसाहा (सुनसरी)–कटैयाबाट १ सय ७०, रक्सौल–परवानीपुरबाट ६०, गण्डक–सुरजपुराबाट ३५, टनकपुर–महेन्द्रनगरबाट ३०, नेपालगन्ज–नामताराबाट १० मेगावाट, ११ केभीको वीरगन्ज विद्युत् नाकाबाट १०, ३३ र ११ केभीका विभिन्न नाकाबाट १० मेगावाट गरी ४ सय ७० मेगावाट बिजुली आयात गरिरहेको छ ।

भारत र नेपालबीच विद्युत् आयातसम्बन्धी सम्झौताको म्याद आइतबार सकिँदै थियो । विद्युत् प्राधिकरण र भारतीय विद्युत् व्यापार निगम (एनभीभीएन) बीच गत साता विद्युत् आयातसम्बन्धी सम्झौता तीन महिनाका लागि नवीकरण भएको हो । पुरानै सर्त र मूल्य ३.६० भारु (५ रुपैयाँ ७६ पैसा) मा तीन महिनाका लागि विद्युत् आयात गर्न सम्झौता नवीकरण भएको हो । सम्झौता नवीकरणसँगै मुलुकमा यो हिउँदयाममालोडसेडिङ नहुने सुनिश्चित भएको अधिकारीले बताए ।

१४० मेगावाट थपिने

यस आर्थिक वर्षमा कुल १५० मेगावाट बिजुली थपिने प्राधिकरणले अनुमान गरे पनि १४० मेगावाट मात्र थपिने भएको छ । निजी क्षेत्रका ८ आयोजनाबाट ३९ मेगावाट बिजुली उत्पादन भई राष्ट्रिय प्रसारण प्रणालीमा थपिइसकेको छ । निजी क्षेत्रको कुल जडित क्षमता ४४१ मेगावाट भएकामा ३९ मेगावाट थपिएपछि ४८० मेगावाट पुगेको छ । माघ दोस्रो सातादेखि प्राधिकरणकै आयोजना ३० मेगावाटको चमेलियाबाट उत्पादन सुरु हुने भएको छ । यसै वर्ष सकिने प्रक्षेपण गरिएको १४ मेगावाट कुलेखानी तेस्रो आयोजना भने अर्को आर्थिक वर्षमा मात्रै सम्पन्न हुनेछ ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७४/०९/१७

१९ मेगावाट मध्य त्रिशूली गंगाको ईआईए

कृष्ण थापा

विदुर नगरपालिका तुप्चेमा बन्ने १९ मेगावाट क्षमताको मध्य त्रिशूली गंगाको वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकन (ईआईए) गरिएको छ । पर्फेक्ट इनर्जी डेभलपमेन्ट प्रालिले निर्माण गर्न लागेको यो आयोजनाको शनिबार ईआईए गरेको हो । आयोजना निर्माण गर्दा वायु, जल, ध्वनि प्रदूषण र भूक्षयको असर कम देखिएको छ । वातावरण प्रभाव न्यूनीकरणका उपाय र सामाजिक दायित्व भनेर आयोजनाले १५ करोड २६ लाख रुपैयाँ छुट्याएको छ । उत्तरगयाधामको संरक्षण र व्यवस्थापनका लागि ३ करोड रुपैयाँ बजेट विनियोजन गरेको छ । त्यसका लागि उत्तरगया क्षेत्र वरिपरि घुम्न रिड रोड, किरियापुत्री भवन, शिवलिंग निर्माण गर्ने, गोसाइँकुण्ड जान नसक्ने भक्तजनलाई कुण्ड निर्माण गर्ने योजना छ । ‘उत्तरगया क्षेत्रलाई असर नपारीकन आयोजना निर्माण गर्छौं,’ कम्पनीका प्रबन्धक सञ्चालक भरत खडकाले भने ।

निर्माण स्थलमा खेतीयोग्य जमिन, सामुदायिक वन, लाडटाड राष्ट्रिय निकुञ्जको लहरेपौवा मध्यवर्ती क्षेत्र, आवास र सरकारी जमिन रहेका छन् । वनमा मुख्य गरी साल र उत्तिस छन् । २१ प्रजातिका रूख, १३ प्रजातिका स्तनधारी जीवहरू, २० प्रजातिका चराचुरुंगी, ५ प्रजातिका माछा र केही घस्रने जीव प्रभावित हुने देखिएको छ । तुप्चे, मनकामना र लहरेपौवा प्रभावित क्षेत्र हुन् ।

पानी सुकाउन पाइन्न

उत्तरगया गाउँपालिकाको उत्तरगयाधामलाई असर पुर्याउने गरी आयोजना निर्माण नगराउन भन्दै शनिबार रसुवाको बेत्रावतीमा विरोध कार्यक्रम भएको छ ।

आयोजनाले त्रिशूली नदीको पानी प्रयोग गरेपछि उत्तरगया धाममा मृतक जलाएपछि पखाल्ने पानी अभावहुने भन्दै विरोध जनाएका हुन् । ‘यो धामलाई सुकाउन मिल्दैन,’ उत्तरगया क्षेत्र विकास समितिका अध्यक्ष शिवशंकर डंगोलले भने ।

श्रोत: अञ्जपूर्ण पोष्ट, २०७४/०९/१७

विद्युतका विषम परिस्थिति

विकास थापा

सन् २०१८/१९ को सुरुवातदेखि मुलुकको विद्युत् माग एक हजार आठ सय ४२ मेगावाट हुने विद्युत् प्राधिकरणको अनुमान छ। यो माग मध्यखालको आर्थिक वृद्धि (वार्षिक ७.२ प्रतिशत) मा आधारित छ। मागको तुलनामा आपूर्ति भने एक हजार चार सय ७० मेगावाट भई प्रणालीमा तीन सय ७२ मेगावाट बिजुली अपुग हुने प्राधिकरणको प्रक्षेपण छ।

आगामी पाँच वर्षको अवस्था हेर्दा सन् २०१९/२० मा पाँच सय ३९, त्यसपछि सात सय नौ मेगावाट र बाँकी दुई वर्षमा एक हजार सात र १२ सय ८६ मेगावाट बिजुली प्रणालीलाई अपुग हुने देखिन्छ। यो वर्ष (२०७४) अत्यधिक बिजुली माग (पिक) एक हजार तीन सय ८० मेगावाट रहयो। निजी क्षेत्र र प्राधिकरणले यो सुक्खायाममा जम्मा पाँच सय ८० मेगावाट मात्र उत्पादन गर्न सकेका छन्। भारतका विभिन्न नाकाबाट देशले चार सय ७० मेगावाट बिजुली आयात गरिरहेको छ भने देशको प्रणालीलाई अपुग तीन सय ३० मेगावाट बिजुली बाध्य भएर कटौती (लोडसेडिङ) गर्नुपरेको छ। पाँच वर्षको विद्युत् माग-आपूर्तिको यो तथ्यांकले नेपाल दिनप्रतिदिन बिजुलीमा परनिर्भर हुँदै गएको उजागर गर्छ।

एक सय सात वर्षभन्दा बढी बिजुलीको इतिहास भएको मुलुकमा सरकारी निकायले निजी क्षेत्रको भन्दा कम बिजुली उत्पादन गरिरहेको छ। हाल देशमा एक हजार १० मेगावाट बराबरको जडित क्षमता छ। यसमध्ये निजी क्षेत्रको मात्रै ६ सय ८० मेगावाट पुगिसकेको छ। प्राधिकरणको तुलनामा निजी क्षेत्र अझ बढी अघि छन्। प्राधिकरणकै तथ्यांकअनुसार हालसम्म तीन हजार ६ सय मेगावाट विद्युत् खरिद सम्झौता (पीपीए) सम्बन्धी आँकडा छ। अझ लाइसेन्स लिएका र पीपीएका आकांक्षीसमेतको तथ्यांक केलाउने हो भने प्राधिकरणका सहायक कम्पनीसित नेपालमा निजी क्षेत्रको बिजुलीमा चहलपहल ६ हजार मेगावाट पुगिसकेको छ। यीमध्ये दुई हजार एक सय ५० मेगावाटको वित्तीय व्यवस्थापन भइसकेको छ। अबको पाँच वर्षभित्र राज्यका तर्पबाट जम्मा दुई हजार दुई सय मेगावाट उत्पादन हुने देखिन्छ।

अर्कोतर्फ, प्राधिकरण र निजी क्षेत्रले निर्माण गरेका आयोजना अबका केही महिनादेखि धमाधम उत्पादनमा आउँदै छन्। आगामी वर्षायामदेखि बिजुली सन्तुलन धनात्मक हुने देखिएको छ। सन् २०१८ को सुरुमै वर्षायाममा ४४१ मेगावाट बिजुली 'जगेडा' हुने प्राधिकरणको अनुमान छ। सन् २०१९/२० मा ६३१, सन् २०२०/२१ मा ९४१, २०२१/२२ मा ६७० मेगावाट बिजुली प्रणालीमा उब्रिने प्राधिकरणको तथ्यांक छ।

यसरी हिउँदयाममा चरम अभाव हुने र वर्षायाममा बिजुलीको फालाफाल हुने अवस्थाले हाम्रो नीति, योजना र कार्यक्रम एकातिर र बिजुली खेर फाल्नुपर्ने अवस्था अर्कोतिर छ। यी तथ्यांकले एउटा कुरो प्रस्ट देखाएको छ— मुलुकको प्रणालीलाई आवश्यक पर्ने विद्युत् विकास गर्न हामी असफल भयौं। राज्यले कुलेखानी पहिलो र दोस्रो बनाएपछि थप जलाशययुक्त आयोजना बनाएन। निजी क्षेत्र जलाशययुक्त वा पिकिङ (पानी जम्मा पारेर साँझ उत्पादन गर्ने) मा आकर्षित भएनन्। सरकारले लगानी नगर्ने र निजी आउन नसक्ने नीति बनाएर बसेछौं। जबकि विद्युत्मा निजी क्षेत्रले सबै माग सम्बोधन हुने गरी लगानी गर्न सक्छ भन्ने नीति बन्यो। त्यो नीति बनेयता राज्यले लगानी गर्न छोडिदियो।

अबको दस वर्षमा १७ हजार, १० हजार होइन, दुई हजार मेगावाटबराबरको जलाशययुक्त आयोजना निर्माण गरे नेपाललाई बिजुली छेलोखेलो पुग्छ।

त्यस्तै २०५९ सालमा कालीगण्डकीको पहिलो युनिटले उत्पादन थालेदेखि नै जलाशययुक्त आयोजना बनाउने सोचसम्म पनि आएन। राज्य हाँक्नेहरूका दिमागमा एक मात्र सरल उपाय फुर्यो— भारतबाट बिजुली आयात गर्ने। कहाँसम्म भने राज्यले जलाशययुक्त आयोजनाको अध्ययनसमेत गरेन। २०६१ सालदेखि अध्ययन सुरु भएको अर्धजलाशययुक्त माथिल्लो सेती (दमौली) अझसम्म निर्माणको सुरुसार छैन। सन् १९८३-८४ (पञ्चायतकाल) मै पूर्व सम्भाव्यता अध्ययन भएको बूढीगण्डकीले विस्तृत अध्ययन (डीपीआर) पाउन ३० वर्ष लाग्यो। तीन वर्षअघि नलसिंहगाड जलाशययुक्तको अध्ययन थालनी भएको थियो, त्यो पनि बीचमा अडकियो।

अहिले सरकारले विकास समिति खारेज गरेपछि यसको अन्योल बढेको छ। जलाशययुक्त आयोजनामा निजी क्षेत्र आउँदैन र संसारमा बनाइएको इतिहास पनि छैन। यो तथ्यप्रति साक्षात्कृत हुँदाहुँदै पनि राज्य जलाशययुक्त आयोजनामा कहिल्यै पनि गम्भीर बनेन, जसको परिणति हामी दिनका दिन भोगिरहेका छौं। डिसेम्बरसम्म म्याद रहेको ढल्केबर-मुजफ्फपुर प्रसारण लाइनमार्फत बिजुली कारोबार गर्ने सम्झौता नवीकरण भएपछि यहाँ एक प्रकारको दीपावली नै भयो। अर्थात् भारतबाट थप दुई मेगावाट बिजुली कटौती हुँदा अर्थतन्त्र र सामान्य जनजीवनै चौपट हुने अवस्था आइपर्यो। भारतले नवीकरण नगरिदिला भन्ने कत्रो पिर थियो, केही समयका लागि यो पिर हटेको छ। भलै भारतीय बिजुली आयातका लागि वर्षको १८ अर्ब रुपैयाँ तिर्न किन नपरोस्।

बिजुलीको माग भने बढ्दो छ। झन् स्थिर हुने भनिएको सरकारले साँच्चै आर्थिक विकास र समृद्धिका एजेन्डालाई उठायो भने आर्थिक वृद्धि दर ९.२ प्रतिशत (उच्च वृद्धि अपेक्षा) हुने अनुमान छ। किनभने वर्तमान संविधानले कम्तीमा दुई वर्ष सदनमा अविश्वासको प्रस्ताव उठाउन नपाइने व्यवस्था गरेकाले कम्तीमा दुई वर्ष आर्थिक स्थिरता हुने निश्चित छ। त्यसपछिको राजनीतिक भविष्यबारे यसै भन्न सकिन्छ। किनभने नेपालको राजनीति दैवले जानून् भन्ने गरिन्छ।

रातभरि एउटासित भएको सहमति भोलिपल्ट उठ्दा अर्केसित हुने मुलुकमा राजनीतिको भविष्यवाणी अक्सर मिल्दैन, अद्यापि नौनौ महिनामा सरकार परिवर्तन हुने मुलुकमा घटीमा दुई वर्ष सरकार परिवर्तन नहुने ग्यारेन्टी र वाम गठबन्धनको जनतासित गरेको वाचाका कारण राजनीतिक स्थिरता हुनेमा आशंका गरिहाल्नु भने हुँदैन। यो अवस्थामा आर्थिक वृद्धिदर उकालो लाग्ने र यसले ऊर्जा खपतलाई अझ घनीभूत पार्दै लैजाने देखिन्छ।

योजना आयोग, जल तथा ऊर्जा आयोग र प्राधिकरणले अपेक्षा गरेको ९.२ प्रतिशतको आर्थिक वृद्धिदर हुँदा अबको दुई वर्षपछि नेपालमा तीन हजार सात सय मेगावाट बिजुलीको उच्चतम माग हुन्छ। यही वृद्धिदर कायम रहेमा सन् २०२५ मा विद्युत् माग दोब्बर अर्थात् सात हजार तीन सय ६६ मेगावाट हुनेछ। प्राधिकरणले गरेको अनुमान मिल्न गएमा पाइपलाइनमा रहेका सबै आयोजना बनेछन् भने त्यतिबेला प्रणालीमा ६ हजार मेगावाट थप जडान हुनेछ। तर ती पाइपलाइनमा रहेका सबैजसो नदी प्रवाही नै छन्।

पहिलो त, वितीय व्यवस्थापन भएका जति (हालको तथ्यांकअनुसार २१५० मेगावाट) मात्र आउने प्रबल सम्भावना छ। त्यसबाहेक प्राधिकरण र उसका सहायक कम्पनीका झन्डै २२ सय मेगावाट पनि आउनेमा दुविधा छैन। यति गर्दा चार हजार मेगावाट हुन्छ भने तीन हजार मेगावाट पाँच वर्षमा निर्माण हुन सम्भव देखिँदैन। तसर्थ सन् २०२५ सम्ममा पनि नेपालको ऊर्जा क्षेत्र जस्ताको तस्तै रहने देखिन्छ। किनभने माग अघिअघि र आपूर्ति पछिपछि हुने अवस्था टङ्कारो छ। यी दुईको खाली ठाउँ भर्न नेपालले अभैम कयौँ वर्ष प्रतीक्षा गर्नुपर्ने देखिन्छ।

सरकारैपिच्छे यति वर्षमा यति हजार मेगावाट बनाउने उद्घोष हुँदै आएको छ। पुष्पकमल दाहाल पहिलोपटक प्रधानमन्त्री हुँदा १० वर्षमा १० हजार मेगावाट बनाउने भनियो। १० हजार मेगावाटको गणना गर्दा माथिल्लो कर्णाली, पश्चिम सेती र अरुण तेस्रो पनि समावेश थिए। उक्त घोषणा भएको दस वर्ष भइसकेको छ, तर यी उल्लिखित आयोजना जहाँको तर्ही छन्।

विदेशी लगानी ल्याएर आयोजना विकास गर्ने नीति र मोडेल पूर्णरूपमा असफल भइसकेको तथ्य यी तीनवटा आयोजनाले स्थापित गरिसकेका छन्। अनि अघिल्ला ऊर्जामन्त्री जनार्दन शर्माले १० वर्षमा १७ हजार मेगावाट बनाउने घोषणा गरिदिए। उनले यसअघि जल तथा शक्ति आयोगले तयार पारेको २० वर्षमा २५ हजार मेगावाटभन्दा कम नै घोषणा गरे। यसरी व्यक्ति र मन्त्रीपिच्छे बनाउने भनेर जनतालाई देखाउने ललीपपुरूपी घोषणा नै फरकफरक पर्दै आएको छ। तर बनाउनुपर्ने कुराचाहिँ उनीहरू चुँसम्म बोल्दैनन्।

जुनसुकै दलको सरकार आए पनि राष्ट्रिय आवश्यकता यो हो र यसो गरेर बनाइन्छ भन्ने अपरिवर्तित घोषणा हुनुपर्थ्यो। भारतमा जुनसुकै दलको सरकार आए पनि कर्मचारीतन्त्रले तयार गरेको योजना र नीति कार्यान्वयन नभएसम्म परिवर्तन हुँदैन। हामीकहाँ ठीक उल्टो छ। आफूले पढेको विद्या पनि मन्त्रीका गोबर बुद्धिमा लगेर मिसाउँछन्। सम्भवै नहुने कुरा घोषणा गर्न लगाउँछन् र गर्नुपर्ने काम गरिदिँदैनन्। ऊर्जा मन्त्रालयमा बस्ने कसलाई थाहा छैन कि नेपालमा जलाशययुक्त आयोजना चाहिन्छ भनेर ?

अबको दस वर्षमा १७ हजार, १० हजार होइन, दुई हजार मेगावाटबराबरको जलाशययुक्त आयोजना निर्माण गरे नेपाललाई बिजुली छेलोखेलो पुग्छ। १० हजार मेगावाटका नदीप्रवाही बनाउँदा हिउँदमा तीन हजार मेगावाट मात्र उत्पादन हुन्छ। अहिले अध्ययन भएकामध्ये पूर्ण भएको बूढीगण्डकी मात्र हो। त्यसपछि अब पूरा हुने क्रममा रहेको नलसिंहगहाड छ। अन्य आयोजना एक प्रकारले गर्भमै रहेका छन्। बल्लबल्ल ऊर्जा मन्त्रालय तमोर (७६२ मेगावाट) मा सकारात्मक देखिएको छ। धमाधम अध्ययन कार्य पूरा गरी जलाशययुक्त आयोजनामा जानुको विकल्प छैन। यसका लागि सर्वप्रथम अब हुने ऊर्जामन्त्री, अर्थमन्त्री र प्रधानमन्त्रीको चित्त शुद्ध हुनुपर्छ।

आयोजना देखेरैबित्तिकै विदेशीलाई दिएर कमिसनको र्याल चुहाउने परे भने पारा उही हो। किनभने नेता यिनै हुन्। यिनका इतिहास मुलुकका महत्वपूर्ण र सस्ता आयोजना विदेशीलाई बेचबिखन गरेको इतिहास जिउँदै छ। ठूला आयोजना विदेशीलाई दिँदा मोटै कमिसन हात पार्दैरहेछ भन्ने थाहा पाएका कारण पल्केकै हुन्। यिनका हातबाट मुलुकका खोलानाला जोगिने एक मात्र आशा भनेकै यिनले प्राप्त गर्ने बुद्धत्वमै हो, जहाँ अब नेपालका लागि केही गरौं भन्ने भावना रहोस्।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७४/०९/१८

विदेशी लगानीको आकर्षण हाइड्रो र सिमेन्ट

चार महिनामा सवा १० अर्ब रुपैयाँ विदेशी लगानी भित्रियो

यज्ञ बज्जाडे

जलविद्युत्, पर्यटन र सिमेन्ट उद्योगमा विदेशी लगानीकर्ताको आकर्षण बढ्दै गएको छ । नेपालमा ती क्षेत्रको विकास तथा विस्तारको सम्भावना धेरै रहेकाले विदेशी लगानीकर्ताको आकर्षण बढेको हो । पछिल्ला महिनाहरूमा मुलुक भित्रिएको प्रत्यक्ष वैदेशिक लगानी (एफडीआई) को ठूलो अंश जलविद्युत्, पर्यटन र सिमेन्ट उद्योगमा लगानी हुनुले पनि यो पुष्टि गर्छ । प्रशस्त सम्भावना हुँदाहुँदै अधिकांश जलस्रोत उपयोग हुन नसकेको, पर्यटन विकासका लागि पर्याप्त अवसर रहेको तथा सिमेन्ट उत्पादनको सम्भावना अत्यधिक देखिएकाले यी क्षेत्र विदेशी लगानीकर्ताको रोजाइमा परेको विज्ञ बताउँछन् ।

राष्ट्र बैंकको तथ्यांकअनुसार चालू आर्थिक वर्षको पहिलो ४ महिनामा १० अर्ब १७ करोड रुपैयाँ एफडीआई भित्रिएको छ । गत वर्षको सोही अवधिको तुलनामा यो झन्डै २ गुणा बढी हो । ०७३ कात्तिकसम्म ५ अर्ब ७१ करोड रुपैयाँ एफडीआई भित्रिएको थियो । अघिल्लो वर्षको तुलनामा यो वर्ष आपूर्ति व्यवस्थामा सुधार भएको, बन्द हडतालमा कमी आएको, आर्थिक गतिविधिमा सुधार भएको, इन्धन आपूर्ति बढेको, राजनीतिक वातावरण सुध्रिँदै गएकोलगायत कारण एफडीआई बढेको हो । अघिल्लो वर्ष भएको लगानी सम्मेलनमा करिब साढे १४ खर्ब रुपैयाँको प्रतिबद्धता आएको थियो । वास्तविक रूपमा भित्रिएको रकमको आधारमा पनि गत आर्थिक वर्षमा लगानीकर्ताको आत्मविश्वासमा सुधार भएको पुष्टि हुन्छ ।

चार महिनामा नेपाल भित्रिएको विदेशी लगानीमध्ये सबैभन्दा बढी होडसी शिवम् सिमेन्टमा आएको छ । उक्त कम्पनीमा ३ अर्ब ८१ करोड ४६ लाख रुपैयाँ विदेशी लगानी आएको राष्ट्र बैंकको तथ्यांक छ । यसैगरी मादी पावरमा करिब २ अर्ब र सोलु हाइड्रोमा करिब साढे १ अर्ब रुपैयाँ, नेपाल वाटर एन्ड इनर्जी डेभलपमेन्ट कम्पनीमा करिब ६८ करोड विदेशी लगानी आइसकेको छ । गत कात्तिकसम्म सिल्भर हेरिटेज इन्भेस्टमेन्ट र भृकुटीदेवी इनिसिएटिभमा क्रमशः ६१ करोड ६४ लाख र ५० करोड २२ लाख रुपैयाँ विदेशी लगानी भित्रिएको राष्ट्र बैंकले जनाएको छ ।

आर्थिक वर्ष ०७२/७३ मा ५ अर्ब ९२ करोड रुपैयाँ एफडीआई भित्रिएकामा गत आर्थिक वर्षमा बढेर १३ अर्ब ५० करोड पुगेको थियो । यो वर्षभरिको विदेशी लगानी प्रतिबद्धता करिब ९० प्रतिशत हो । उद्योग विभागको तथ्यांकअनुसार गत वर्षमा १५ अर्ब १ करोड रुपैयाँको विदेशी लगानीको प्रतिबद्धता आएको थियो । यो उद्योग विभागमा जनाइएको प्रतिबद्धता हो । जुनसुकै विदेशी लगानी आउँदा सुरुमा उद्योग विभागमा दर्ता गरेर अनुमति लिनुपर्छ । यद्यपि प्रतिबद्धता जनाइएकाबाट मात्रै रकम भित्रिएको भन्ने अवस्था हुँदैन । कुनै चलिरहेको कम्पनीमा रकम आए पनि एफडीआई शीर्षकमै देखिन्छ । तर, त्यसको प्रतिबद्धता पहिले नै भएको हुन सक्छ । यसको अर्थ यसअघिका प्रतिबद्धताको रकम पनि चरणबद्ध रूपमा आउँछ र त्यसले पनि विदेशी लगानी बढेको देखाउँछ ।

मुलुकमा लगानी वातावरण सुध्रिँदै गएपछि लगानीकर्ताको आत्मबल बढेकाले विदेशी लगानी बढेको विज्ञहरू बताउँछन् । आउँदा दिनमा यो क्रम झनै बढ्ने राष्ट्रिय योजना आयोगका पूर्वउपाध्यक्ष मीनबहादुर श्रेष्ठले बताए ।

‘मुलुकमा अत्यावश्यक पूर्वाधारहरूको विकास भएको छ भने राजनीतिक अवस्था स्थिरताको चरणमा छ,’ उनले भने, ‘अब विदेशी लगानीको होड चल्छ ।’

पछिल्ला वर्षहरूमा आर्थिक वृद्धिदर बढ्दै गएको, लगानीसम्बन्धी नीतिहरू बनेको, राजनीतिक दल तथा नेताहरूबाट आर्थिक विकासको प्रतिबद्धता आएकोलगायत कारण विदेशी लगानीकर्ता नेपालमा लगानी गर्न उत्साहित भएको बताइएको छ । एकै वर्ष तीन तहको चुनाव सम्पन्न भएको भएको, स्थिर सरकार गठनका लागि वातावरण बनेकोलगायत कारण लामो समयदेखिको राजनीतिक संक्रमण अन्त्य हुने देखिएको छ । यस्तो अवस्थामा मुलुकमा आर्थिक गतिविधिले प्राथमिकता पाउने, लगानी बढ्ने भएकाले ठूलो मात्रामा विदेशी लगानी भित्रिने जानकारहरूको भनाइ छ ।

खासगरी जलविद्युत्, पर्यटन, प्राविधिक शिक्षा, स्वास्थ्यमा विदेशी लगानीको ठूलो सम्भावना छ । ती क्षेत्रमा लगानी बढाउनका लागि एकद्वार लगानी नीति र लगानी परिचालन तथा व्यवस्थापनसम्बन्धी व्यवस्थामा सरलीकरण गर्नुपर्ने उनीहरूको सुझाव छ ।

श्रोत: कारोबार, २०७४/०९/१८

आगामी बर्षादेखि बिजुली बढी

भीम गौतम

आउँदो वर्षकै बर्षा यामदेखि नेपालमा बिजुली मागभन्दा बढी हुने भएको छ । तर, हिउँदमा भने अझै ५ वर्ष बिजुली अभाव हुने नेपाल विद्युत् प्राधिकरणले प्रक्षेपण गरेको छ । चालू वर्षको बर्षामा समेत भारतबाट विद्युत् आयात गरेको प्राधिकरणले हालै गरेको प्रक्षेपणले भने आगामी बर्षामा विद्युत् बढी हुने देखाएको हो । सन् २०१८-१९ मा मात्र बर्षाको समयमा ४ सय ४१ मेगावाट विद्युत् बढी हुने प्रक्षेपणमा उल्लेख छ । प्रक्षेपण अनुसार विद्युत्को माग १ हजार ८ सय ४२ मेगावाट हुनेछ भने आपूर्ति २ हजार २ सय ८३ मेगावाट हुनेछ ।

निर्माणाधीन ४ सय ५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोसीका साथै प्राधिकरण र निजी क्षेत्रबाट आउने बिजुलीको कारण बिजुली बढी हुने ठहर प्राधिकरणको छ । त्यसैगरी बर्षाहरूमध्ये २०१९-०२० मा ६ सय ६१ मेगावाट, २०२०-०२१ मा ९ सय ४६ मेगावाट, २०२१-०२२ मा ९ सय १ मेगावाट तथा २०२२-०२३ मा ६ सय ७० मेगावाट विद्युत् बढी हुने प्राधिकरणको प्रक्षेपण छ ।

गत बर्षामा समेत ५ करोड बराबरको बिजुली भारतलाई बेचिएको उल्लेख गर्दै प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङले बर्षामा बिजुली बढी हुने र हिउँदमा भने अझै पनि अभाव हुने बताए । “माथिल्लो तामाकोसी र अहिलेको अवस्था अनुसार निजी क्षेत्रका आयोजनाहरू निर्माण हुँदा बर्षामा बिजुली बढी हुने र हिउँदमा भने अझै अभाव हुने देखिएको छ,” घिसिङले भने, “बर्षामा बढी भएको बिजुली छिमेकी राष्ट्र भारतमा बेच्ने र हिउँदमा किन्नुपर्ने अवस्था आउने हुनाले इनर्जी बैंकिङको कुरा अघि बढाएका छौं ।”

प्रक्षेपणले आगामी पाँच वर्षसम्म भने विद्युत् अभाव हुने देखाएको छ । जसअनुसार २०२२-२३ को हिउँदमा समेत ३ हजार ३ सय ६५ मेगावाट विद्युत् माग पुगे पनि २ हजार ७९ मेगावाट मात्र आपूर्ति हुनसक्ने तथा यसको कारणले ६ सय ७० मेगावाट अभाव हुने देखिएको छ ।

२०२१-२२ मा ३ हजार ६२ मेगावाट माग हुने र आपूर्ति भने २ हजार ५५ मेगावाटमात्र हुनेछ भने २०२०-०२१ मा माग २ हजार ६ सय ३८ मेगावाट पुग्ने र आपूर्ति भने १ हजार ९ सय २८ मेगावाट हुनेछ । यस्तै, सन् २०१९-०२० मा २ हजार २ सय २५ मेगावाट पुग्ने र आपूर्ति भने १ हजार ६ सय ८६ मेगावाट मात्र हुने तथा सन् २०१८-०१९ मा १ हजार ८ सय ४२ मेगावाट माग पुग्ने तथा आपूर्ति भने १ हजार ४ सय ७० मेगावाट हुने प्राधिकरणले प्रक्षेपण गरेको छ ।

अहिले भने विद्युत्को माग १ हजार २ सय ८० मेगावाट माग रहेकोमा तीन सय मेगावाट अभाव छ । हाल प्राधिकरणले भारतबाट ३ सय मेगावाट आयातसमेत गरिरहेको छ ।

श्रोत: नयाँ पत्रिका, २०७४/०९/१९

पर्फेक्ट इनर्जीले साढे १९ मेगावाटको मध्यत्रिशूली बनाउने

पर्फेक्ट इनर्जी डेभलपमेन्ट प्रालि काठमाडौंले नुवाकोटको बिदुर नगरपालिका-७ तुप्चेमा १९.४१ मेगावाटको मध्यत्रिशूली गंगा जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्ने भएको छ । त्रिशूली श्री 'बी' बाट निकास भएको पानीलाई प्रयोग गरेर आयोजना निर्माण गरिने कम्पनीका प्रबन्ध निर्देशक भरतकुमार खड्काले बताए । सुरुमा ५५ मेगावाट क्षमताको प्रस्ताव गरिए पनि लगानीको तुलनामा आम्दानी न्यून हुने देखिएपछि १९.४१ मेगावाटमा झारिएको प्रबन्ध निर्देशक खड्काले बताए । उनका अनुसार आयोजना पूरा हुँदा लागत करिब ५ अर्ब रुपैयाँ पुग्नेछ । कम लगानीमा बढी आम्दानी हुने आयोजनाका रूपमा यसलाई स्थापित गरिने उनको भनाइ छ ।

किस्पाड गाउँपालिका-५ मनकामना र उत्तरगया गाउँपालिका-५ को सीमामा झर्ने त्रिशूली श्री 'बी'को पानीलाई मध्यत्रिशूलीमा हालेर २ हजार ४ सय ६० मिटर लामो सुरुड र ४ सय ५० मिटर पेनस्टक पाइपमार्फत तुप्चेको अक्करेमा निर्माण गरिने विद्युत् गृहमा ल्याई विद्युत् उत्पादन गरिने कम्पनीले जनाएको छ ।

सार्वजनिक सुनुवाइ

आयोजनाले तुप्चेस्थित त्रिशूली नदी किनारमा गरेको वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनसम्बन्धी सार्वजनिक सुनुवाइमा प्रतिनिधिसभा सदस्य नारायणप्रसाद खतिवडाले राष्ट्रिय रूपमा महत्व राख्ने जलविद्युत् आयोजना सञ्चालन र निर्माण कार्य निर्वाध रूपमा हुनुपर्ने बताए । उनले राष्ट्रिय आम्दानीको समेत स्रोत बन्न लागेको जलविद्युत् उत्पादनमा सम्पूर्ण नागरिकको सहकार्य, सहयोग र लगानी आवश्यक रहेको बताए ।

प्रदेश सभा सदस्य हिरानाथ खतिवडाले व्यक्तिगत लाभ-हानि र स्वार्थका कारण यस्ता आयोजना प्रभावित हुन नहुने बताए । आयोजनाको वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनमा संलग्न कुमार पौडेलले तुप्चेमा उत्पादन गृह रहने उक्त जलविद्युत् आयोजनाले त्रिशूली श्री 'बी' बाट निकास भएको पानी प्रयोग गर्ने जानकारी दिए । आयोजनाले वातावरणमा कुनै प्रतिकूल असर नपर्ने उनको भनाइ छ ।

बेत्रावतीमा विरोध

उत्तरगया धाम क्षेत्र विकास समितिले उक्त परियोजनाका कारण बेत्रावतीमा पानी सुक्ने र त्यसले धार्मिक कार्यमा असर पर्ने भन्दै चर्को आलोचना गर्दै आएको छ । सार्वजनिक सुनुवाइ भइरहेको समयमा क्षेत्र विकास समितिले बेत्रावती बजारमा विरोधसभासमेत आयोजना गरेको थियो । तर, कम्पनीका प्रबन्ध निर्देशक भरतकुमार खड्काले आयोजनाका कारण उत्तरगया धाममा पानी नसुक्ने दाबी गरे । नदीमा कम्तीमा सात हजार लिटर पानी छाडिने प्रतिबद्धता व्यक्त गर्दै उनले उत्तरगया धामको बृहत् विकासका लागि गुरुयोजना पनि अघि सारेका छन् । आयोजना प्रभावित तथा अतिप्रभावित क्षेत्रका नागरिकहरूलाई रोजगारीदेखि क्षमताअनुसारको काममा खटाउने प्रतिबद्धता पनि आयोजनाले गरेको छ ।

श्रोत: ऊर्जा खबर, २०१४/०९/१८

बेतन कर्णालीमा लाइन पुर्याउन समझदारी

६ सय ८८ मेगावाटको बेतन कर्णाली जलविद्युत् आयोजनाको विद्युत् खपत हुने गरी प्रसारण लाइन निर्माण गर्न कर्मचारी सञ्चय कोष र प्रसारण तथा ग्रिड कम्पनीबीच समझदारी (एमओयु) भएको छ । कोष र कम्पनीबीच पुस १२ गते (सन् २०१७, डिसेम्बर २७) समझदारीमा हस्ताक्षर भएको हो । हस्ताक्षर मितिले ५ वर्षभित्र प्रसारण लाइन तयार गर्ने गरी समझदारी भएको कम्पनीका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत नेत्र जवालीले बताए । ‘आयोजनाबाट विद्युत् उत्पादनअघि नै कैलालीको दोदोधारा (कैलाली) देखि बेतनसम्म ३० किलोमिटर लाइन निर्माण गर्नुपर्ने भन्ने छ,’ उनले मंगलबार ऊर्जा खबरसँग भने, ‘हामीले सिंगो कर्णाली कोरिडोर निर्माण गर्ने हो, यसैले समस्या छैन ।’ कर्णाली कोरिडोर भारतको बरेलीसम्म ४ सय केभी १ सय ३० किलोमिटर निर्माण गर्नुपर्छ । कैलालीदेखि बेतन ३० किलोमिटर त्यहाँबाट कालीकोटसम्मको दूरी करिब ७० किलोमिटर छ । कैलालीदेखि बरेलीसम्म पनि करिब ३० किलोमिटर नै निर्माण गर्नुपर्छ । प्रसारण लाइन अध्ययन गर्न परामर्शदाता छनोट प्रक्रिया सुरु भएको पनि जवालीले जानकारी दिए । उनका अनुसार अबको दुई महिनाभित्र परामर्शदाता नियुक्त हुन्छ । डेढ वर्षभित्र विस्तृत आयोजना प्रतिवेदन (डिपिआर) र ३ वर्षभित्र लाइन निर्माण गर्ने लक्ष्य छ ।

श्रोत: अभियान, २०७४/०९/१८

विद्युत् उत्पादन घट्यो

जिल्लाको एकमात्र द्वारीखोला जलविद्युत् आयोजनामा पानीको बहाव कम हुँदा विद्युत् उत्पादन घटेको छ । मङ्सिरदेखि निरन्तर ६ सय किलोवाट मात्र विद्युत् उत्पादन भएको प्राविधिक अनील थापा मगरले जानकारी दिए ।

दैलेख सदरमुकामदेखि उत्तरपूर्वमा पर्ने नौमूले गाउँपालिकामा सञ्चालित आयोजनाको पूर्ण क्षमता ३ दशमलव ७५ मेगावाट रहेको छ । सुर्खेतदेखि दैलेखसम्म ३३ केभीए क्षमताको विद्युत् लाइन विस्तारसमेत भइसकेकाले अहिले उत्पादन भएको विद्युत् प्रसारणमा सहजता भएको प्राविधिकको भनाइ छ । कम्पनीका अनुसार उत्पादन भएको विद्युत् दैलेख सदरमुकाममा रहेको पावरहाउसबाट जिल्लाभित्र वितरण गरिन्छ र बाँकी रहेको विद्युत् राष्ट्रिय प्रसारण लाइनमा वितरण गरिन्छ ।

द्वारीखोलामा विद्युत् उत्पादन गरेको कम्पनी डोल्टिपावरले दैलेखको नौमूले गाउँपालिकामै पदमखोला विद्युत् उत्पादनको काम शुरू गरेको छ । नौमूले-४, कालिकामा ड्याम निर्माण गरी ५ दशमलव ७ किलोमिटर टाढाबाट पानी ल्याइने भएको छ । नौमूले-१ मा पावरहाउस निर्माण गर्न लागिएको छ । नौमूले बजारबाट १ किलोमिटरको दूरीमा ३ ओटा विद्युत्गृह निर्माण हुन थालेपछि यहाँको विकास हुने अपेक्षा गरिएको छ । विगत ५ महीनादेखि नौमूलेमै ४ दशमलव ५ मेगावाटको पदमखोला हाइड्रोपावरको काम शुरू गरिएको छ । ४ दशमलव २ मेगावाट क्षमताको लोहोरे हाइड्रोको काम भने रोकिएको छ । कम्पनीका अनुसार जलविद्युत् आयोजनाका लागि रकम जुटाउन नसकेका कारण काम रोकिएको हो ।

श्रोत: ऊर्जा खबर, २०१४/०९/१८

हिमालयन हाइड्रो प्रदर्शनीको राष्ट्रपतिले उद्घाटन गर्ने

नेपालमा पहिलो पटक आयोजना हुन लागेको हाइड्रो प्रदर्शनी २०१८ को राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले उद्घाटन गर्ने भएकी छन् । आगामी पुस २१ देखि २३ गतेसम्म हुने प्रदर्शनीको शुक्रबार बिहान ११ बजे उद्घाटन गर्न लागिएको हो । स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था नेपाल (इपान) र एक्सपो एन्ड इभेन्ट म्यानेजमेन्ट सर्भिसको संयुक्त आयोजनामा हुने प्रदर्शनीमा स्वदेशी तथा विदेशी कम्पनीका स्टल राखिने छ । प्रदर्शनीमा जलविद्युत प्रवर्द्धक, इक्युपमेन्ट सप्लायर, लगानीकर्ता, ऋण लगानी गर्ने बैंककासाथै जलविद्युतमा प्रयोग हुने नयाँ प्रविधि र उपकरणका स्टल रहने छन् । प्रदर्शनी अवधिभर जलविद्युतबारे ६ छुट्टा छुट्टै कार्यशाला गोष्ठी आयोजना गरिने छ । पहिलो दिन सुरुङ, दोस्रो दिन बैंकिंग तथा इन्स्योरेन्स र अन्तिम दिन जलविद्युत सम्बन्धि गोष्ठी सञ्चालन गरिने भएको छ । जलविद्युत उत्पादन र निर्माणसम्बन्धि नयाँ प्रविधि आविस्कार गर्ने विद्यार्थीबीच प्रतिस्पर्धा गराई उत्कृष्ट हुनेलाई पुरस्कृत गरिने इपानले जनाएको छ । एक्सपोमा चीन, भारत, नर्वे, दक्षिण कोरिया, जर्मनी, अस्ट्रिया, बुल्गेरिया, चेक रिपब्लिक, इटली, स्वीडेन, बेलायत, ब्राजिललगायत मुलुकका कम्पनी तथा सरोकारवालाहरूको सहभागिता रहने छ । प्रदर्शनीको ५० हजार बढीले अवलोकन गर्ने अनुमान गरिएको छ । आगामी ७ वर्षमा १७ हजार मेगावाट विद्युत उत्पादन गर्ने सरकारको लक्ष्य पूरा गर्न प्रदर्शनीले सहयोग पुग्ने आयोजकको विश्वास छ ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०७४/०९/१९

मिदिमको बिजुली राष्ट्रिय प्रणालीमा जोडियो

लमजुङमा निर्माण सम्पन्न ३.३ मेगावाटको मिदिम जलविद्युत आयोजनाको बिजुली राष्ट्रिय प्रणालीमा जोडिएको छ । आयोजनाले मंगलबारबाट परीक्षण उत्पादन सुरु गरेपछि बिजुली प्रणालीमा थपिएको हो । नेपाल विद्युत प्राधिकरणको प्राविधिक टोलीले आयोजनाको बिजुली दमौली सबस्टेसनमा जोडेको युनियन हाइड्रोपावर कम्पनीका अध्यक्ष किरण मल्लले बताए । मल्लका अनुसार अबको २ सातासम्म परीक्षण गरेर व्यावसायिक उत्पादन सुरु गरिने छ । आयोजनाबाट उत्पादन भएको बिजुली अहिलेलाई वैकल्पिकरूपमा ३३ किलोमिटरको दुरीमा रहेको दमौली सबस्टेसनमा जोएको छ । भोर्लेटार सबस्टेसन तयार भएपछि अर्को सबस्टेसनमा जोडिने मल्लले बताए । आयोजनाले वार्षिक १६.७७७ गिगावाट घन्टा विद्युत उत्पादन गर्नेछ । गत मंसिरबाट नै उत्पादन सुरु गर्ने तय भए पनि प्रसारण लाइन अभावमा ढिलाइ भएको कम्पनीले जनाएको छ ।

श्रोत: उर्जा खबर, २०१४/०९/१९

एडिबीले जलविद्युत् कम्पनीलाई ५ अर्ब सहयोग दिने

पुँजी विस्तार गर्दै ठूला आयोजनामा लगानी गर्न एसियाली विकास बैंक (एडिबी) ले जलविद्युत् लगानी तथा विकास कम्पनीलाई ५ करोड अमेरिकी डलर (करिब ५ अर्ब रुपैयाँ) 'लाइन अफ क्रेडिट' (सहयोग) दिने भएको छ । उक्त रकम विशेषतः ठूला आयोजना र स्वपुँजीमा लगानी हुनेछ । अनुदानका विषयमा एडिबीसँग सैद्धान्तिक सहमित भइसकेको कम्पनीका नायब महाप्रबन्धक मुक्तिबोध न्यौपानेले बताए । 'सरकार र एडिबीको सर्तअनुसार निर्देशिका तयार भइसकेको छ,' उनले भने, सन् २०१८ को मध्यबाट अनुदान निकासी तथा कार्यान्वयन हुनेछ ।' अहिले सञ्चालित वा योजनामा रहेका जुनसुकै आयोजनामा उक्त रकम लगानी गर्न मिल्ने पनि न्यौपानेले बताए । एडिबीले वातावरण तथा सामाजिक क्षेत्रमा पर्ने असर न्यूनीकरणमा विशेष चासो राख्ने गर्छ । यी क्षेत्रका समस्या समाधान तथा न्यूनीकरण गर्दै जार्नुपर्ने विषयलाई पनि एडिबीले जोड दिएको छ । अधिकांश उसकै मापदण्डमा तयार भएकाले निर्देशिकाको दायराभित्र पर्ने हरेक आयोजनामा रकम परिचालन हुन सक्छ । कम्पनीले दर्जन बढी आयोजनामा ऋण र आधा दर्जन सरकारी निकायमा स्वपुँजी लगानी गरेको छ । रकम परिचालन बढ्दै गएकाले कम्पनीमा लगानीयोग्य पुँजी अभाव हुन थालेको छ । यही कारण एडिबीसँग अनुदानको प्रक्रिया थालिएको हो । अहिलेसम्म कम्पनीले ५ सय ४१ मेगावाटका आयोजनामा ६ अर्ब ७८ करोड रुपैयाँ ऋण लगानी गरेको छ । यस्तै, ५ सरकारी निकायमा ३४ करोड रुपैयाँभन्दा बढीको स्वपुँजी लगानी गरेको छ । न्यौपानेका अनुसार कम्पनीले ऋण लगानी गरेका आयोजनामा करिब डेढ अर्ब रुपैयाँ खर्च भइसकेको छ । विभिन्न आयोजनामा साढे ७ अर्ब रुपैयाँ प्रतिबद्धता जनाइएको छ । यद्यपि, कम्पनीसँग अहिले साढे ९ अर्ब रुपैयाँ नगद मौज्जात छ ।

श्रोत: नागरीक, २०७४/०९/१९

बूढीगण्डकी : अब के गर्ने ?

विष्णु शर्मा नेपाल

फ्रान्सको ट्रयाक्टबेलले तयार पारेको १२ सय मेगावाटको बूढीगण्डकी आयोजनाको विस्तृत अध्ययन प्रतिवेदन र टेन्डर कागजपत्र तयारी अवस्थामा हुँदाहुँदै तत्कालीन ऊर्जामन्त्री जनार्दन शर्माले टेन्डरबिनै यो आयोजना गत जेठमा चीनको गेजुवा कम्पनीलाई इपिसिएफ मोडेलमा बनाउन दिने भनेर एमओयु गरे । चुनावको मुखैमा आएर अहिलेका ऊर्जामन्त्री कमल थापाले उक्त एमओयु सार्वजनिक खरिद प्रक्रिया मिचेर गरिएकाले संसदीय समितिहरूको निर्देशन उद्धृत गर्दै रद्द गरे । वामगठबन्धनले त यसलाई एउटा छिमेकीबाट खोसेर अर्कोलाई दिन लागेको रूपमा पनि हेरे र दूरगामी प्रभाव पार्न सक्ने चुनावी सरकारको यस्तो निर्णयलाई अब बन्ने सरकारले उल्ट्याउने चेतावनीसमेत दिए । त्यसलगत्तै सरकारले यो आयोजनालाई स्वदेशी लगानी र प्रविधि उपयोग गरी विद्युत् प्राधिकरणअन्तर्गत राखेर इपिसी मोडेलमा निर्माण गरिने निर्णय गऱ्यो र लगानीको खाका तयार पार्न राष्ट्रिय योजना आयोगका उपाध्यक्ष डा. स्वर्णम वाग्लेको नेतृत्वमा उच्चस्तरीय समिति गठन गऱ्यो । उक्त समितिले आवश्यक २७० अर्ब रुपियाँ आन्तरिक स्रोतबाट उपलब्ध हुनसक्ने भन्दै माथिल्लो तामाकोशीकै ढाँचामा लगानी जुटाउने र इपिसी ठेक्काबाट काम गराउँदा सबैभन्दा राम्रो हुने सुझाव दियो । तर अब बन्ने नयाँ सरकारले यसलाई कसरी अगाडि बढाउला भन्ने खुल्दुली छ । अहिलेसम्म यो आयोजना कसले र कसरी बनाउने भन्नेमा सबैको ध्यान छ तर बाँधको उचाइ आवश्यकताभन्दा धेरै बढी छ । यसमा सरकार र दलको ध्यान आकृष्ट गर्न सकिएको छैन । तथापि वाग्ले समितिले, डिजाइन पुनरावलोकनको कुरा आफ्नो कार्यक्षेत्रमा नपरेको भए पनि, २६३ मिटर अग्लो बाँध घटाई २२५ मिटर बनाइयो भने त्यसबाट झन्डै १०० अर्ब रुपियाँ बचत हुन्छ भन्ने लेखकको सुझावलाई प्रतिवेदनमा समेटेका छन् । यो बाँधको उचाइ घटाउनैपर्ने तथ्यगत कारण र निर्माणको मोडेलबारे यस लेखमा चर्चा गरिएको छ । उचाई किन घटाइनुपर्छ ? अहिले अवस्थितमध्ये संसारकै सातौँ अग्लो २६३ मिटरको यो डबल-कर्भचर आर्च इयाममा पानीको पूर्ण आपूर्ति तह समुद्री सतहदेखि ५४० मिटरको उचाइमा रहनेछ । यस्ता उच्च बाँध अत्यन्तै खर्चिला, लामो निर्माण अवधि र भूकम्पीय लगायतका जोखिम पनि बढी हुने भएकाले बाहिरतिर यति अग्ला बाँध बिजुली मात्रै निकाल्ने हिसाबले खासै बनाइँदैनन् । हाम्रो जस्तै भौगोलिक अवस्थितिमा रहेको भारतको २६०.५ मिटर अग्लो टेहरी बाँध बहुउद्देशीय आयोजना हो, जहाँबाट १ हजार मेगावाटको पम्प स्टोरेजसहित २४ सय मेगावाट (वार्षिक ६ हजार गिगावाट-आवर) बिजुली निकालिएको छ । नयाँ र पुरानो गरी ८ लाख हेक्टरभन्दा बढी जमिनमा सिँचाइ पुऱ्याइएको छ, दिल्लीका ४० लाखभन्दा बढी र उत्तरप्रदेशका लाखौँ जनसंख्यालाई खानेपानी पुऱ्याइएको छ । लाखौँलाई बाढीको चपेटाबाट जोगाइएको छ र गढवाल क्षेत्रलाई एकीकृत बस्ती विकास गरी अत्याधुनिक सहरमा परिणत गरिएको छ । टेहरीकै जत्रो बाँध भएको बूढीगण्डकी आयोजनाले मत्स्यपालनलगायत पर्यटन प्रवर्द्धनजस्ता कुरामा केही सहयोग त पुग्ला तर यतिकैमा यसलाई

बहुउद्देशीय आयोजना मान्न सकिँदैन, किनकि यो आयोजनाले हामीलाई न कतै खानेपानी वा सिँचाइ नै पुर्याउँछ, न यसले कुनै नेपाली बस्तीलाई बाढीबाट जोगाउने योजना छ । यसको मुख्य फाइदा भनेको सुख्खा याममा ४ देखि ६ घन्टासम्म ९२८ देखि १२ सय मेगावाटसम्मको उच्च बिजुली दिनु हो । यसबाट वार्षिक ३३ सय ८० गिगावाट-आवर विद्युत् निस्कने भनिएको छ, तर रिपोर्ट हेर्दा प्रयोग गरिएका हाइड्रोलोजिकल डाटा पनि एकपटक समीक्षा गर्नुपर्ने देखिन्छ। बिजुली मात्रैको कुरा गर्दा पनि बूढीगण्डकीको पावर र इनर्जी टेहरीको भन्दा आधा मात्रै हो । वर्षामा जम्मा गरेर हिउँदमा छोडिने यो बाँधको पानीले सुख्खा याममा गण्डक नहरबाट भारत लगिने पानीको मात्रामा भने औसतमा ५० प्रतिशतले बढ्ने ट्राय्कटबेलको रिपोर्टले जनाएको छ तर यसबापत भारतबाट नेपालले के पाउने भन्ने विषयमा प्रतिवेदन मौन छ । हुन त सरकारले तल्लो तटीय फाइदाबारे जल तथा ऊर्जा आयोग सचिवालयलाई अध्ययन गर्नु भनेको छ तर यसले भारतसँग छलफल गरी आशातीत सफलता प्राप्त गर्न सक्ला भनेर विश्वास गर्ने ठाउँ कमै देखिन्छ । खर्चको तुलना गर्दा टेहरी बाँध २००६ मा १ अर्ब अमेरिकी डलरमा बनेको रहेछ भने बूढीगण्डकीको खर्च २.६ अर्ब डलर भनिएको छ, अझै यसमा निर्माण अवधिको ब्याज 'आइडिसी' जोड्ने बाँकी छ । जग्गा अधिग्रहण, मुआब्जा वितरण र पुनर्वासको कारणले पनि यो आयोजना बढी खर्चिलो, धेरै समय लाग्ने र व्यवस्थापन गर्न झन्झटिलो देखिन्छ । सामाजिक र वातावरणीय खर्च मात्रै ६१२ मिलियन डलर छ जुन खर्चले त अर्को माथिल्लो तामाकोशी प्रोजेक्ट सजिलै बन्छ । स्मरण रहोस्, ४५६ मेगावाटको माथिल्लो तामाकोशी आयोजना (२२ सय ८१ गिगावाट-आवर) ५०० मिलियन डलरसम्ममा सम्पन्न हुने देखिन्छ । त्यस्तै, भारतीय नदी जडान आयोजनाले प्रस्ताव गरेका नेपालका चार उच्चबाँधमध्ये बूढीगण्डकी पनि एक भएको र यसले गण्डक नहरलाई सुख्खा हिउँदमा हराभरा बनाइदिने भएकाले पनि यो बाँधको उचाइ यति धेरै राखिनुमा भारतकै प्रभाव हो भन्न सकिने स्पष्ट आधार देखिन्छन् । यसमा मुख्यतः तीन कुरा छन्: १) खर्च र आम्दानीको लेखाजोखा गरी गरिने बाँधको अप्टिमाइजेसन अध्ययनले पूर्ण आपूर्ति तह ४८० देखि ५०० मिटर हुने देखाए पनि यहाँबाट निस्कने बिजुली भारतबाट ल्याइनेभन्दा सस्तो पर्ने जाने भन्ने तर्क दिएर यसको पूर्ण आपूर्ति तह ५४० मिटरमा पुर्याइएको छ, जुन तर्क सही होइन । २) सन् १९८४ को पूर्वसम्भाव्यता अध्ययनले ५२० मिटरको पूर्ण आपूर्ति तह राखी २२५ मिटर अग्लो रकफिल्ड बाँध बनाउँदा ६०० मेगावाट (२४ सय ९५ गिगावाट-आवर) बिजुली निस्कने देखाएकामा, यसलाई अहिले अध्यावधिक गर्ने हो भने त्यस्तै ७५० मेगावाटसम्म (२८ सय गिगावाट-आवर) निस्कने देखिन्छ भने खर्च चाहिँ २६३ मिटर अग्लो बाँधको भन्दा १०० अर्ब रुपियाँ जस्तो सस्तो देखिन्छ । अझै २०१५ को भूकम्पको केन्द्रबिन्दुको नजिक रहेको यो आयोजनामा जम्मा ५८० गिगावाट-आवर थप ऊर्जा प्राप्तिका लागि ३८ मिटरले बाँधको उचाइ बढाइएको छ, जुन कुरा प्राविधिक वा आर्थिक कुनै पनि हिसाबले जायज मान्न सकिँदैन। ७५० मेगावाटको तुलनामा १२ सय मेगावाटको परियोजनाले केही घन्टा बढी उच्च उर्जा दिनुका साथै ग्रिडलाई पनि भरपर्दो बनाउन सहयोग गर्छ तर यति थोरै ऊर्जा प्राप्तिका लागि १०० अर्ब रुपियाँ खर्चनु कुनै पनि हिसाबले बुद्धिमानी देखिँदैन । यति पैसाले त अर्को चार-पाँच सय मेगावाटको स्टोरेज प्रोजेक्ट बनाउन सकिन्छ, त्यसो गर्दा आयोजना

२-३ वर्ष छिटो पनि सकिने, भूकम्पीय जोखिम न्यून हुने, अधिग्रहण र पुनर्बासको काम घट्न जाने र ऊर्जा पनि निकै नै बढी प्राप्त हुने हुन्छ । ५८० गिगावाट-आवर ऊर्जा त १५० मिलियन डलर भए पुग्ने १०० मेगावाटको आयोजनाबाट पाउन सकिन्छ । उदाहरणका लागि, १११ मेगावाटको रसुवागढी आयोजनाले ६१४ गिगावाट-आवर ऊर्जा दिनेछ । अझै पूर्ण आपूर्ति तह ४८० मिटरमा राख्ने हो भने त ऐतिहासिक आरुघाट बजार जोगाउन सकिन्छ, ५५० मेगावाट (२२ सय गिगावाट-आवर) जति बिजुली निस्कन्छ, ४५ हजार मानिसलाई विस्थापित गर्नुपर्ने नभई केही हजारलाई मात्रै गरे पुग्छ, खर्च र समय धेरै जोगिन्छ । १८५ मिटर अग्लो बाँध हुने यो विकल्प सही तरिकाले बनाइयो भने १५० अर्ब रुपियाँको आसपासमा बन्नुपर्ने देखिन्छ । तर यी कुनै पनि विकल्पबारे ट्रायाक्टबेलले अध्ययन गरेको देखिँदैन । ३) अर्को आश्चर्यजनक कुरा त के छ भने यो ड्यामको इन्टेक लेभलभन्दा तल पर्नेगरी २७ मिटर अग्लो 'कन्जर्भसन जोन' राखिएको छ जसमा सञ्चित पानीलाई सिँचाइ र खानेपानीका लागि प्रयोग गर्न सकिने भनिएको छ तर विद्युत् उत्पादनका लागि भने प्रयोग गर्न सकिँदैन । यो जोनको स्टोरेज क्षमता (५८२ मिलिअन क्युबिक मिटर) कुलेखानीको भन्दा झन्डै ८ गुणा बढी छ । यो स्टोरेज पनि गण्डक नहरलाई सुख्खा याममा थप हराभरा गर्न राखिएको हो कि जस्तो देखिन्छ । विद्युत् उत्पादनमा काम नलाग्ने यो २७ मिटरको उचाइ घटाइदिनेबित्तिकै बाँधको उचाइ २२०-२२५ मिटरभन्दा माथि जान आवश्यक नभएको प्रस्ट देखिन्छ । यति मात्र नभएर बाँधको देब्रेतिरको अबुटमेन्टको जिओलोजी पनि अलि कमजोर रहेकाले बाँधको उचाइ घटाएमा यसबाट आउनसक्ने जोखिम पनि न्यून भएर जान्छ । आयोजना निर्माणको मोडल ड्यामको उचाइ घटाइसकेपछि, २७० अर्ब रुपियाँ लाग्ने भनिएको आयोजना १७० अर्बमै बन्ने देखियो जुन रकम नेपाल सरकारलाई ५-६ वर्षमा जुटाउन त्यति समस्या नपर्ला । यसलाई कालिगण्डकी मोडेल (दाताको सस्तो ब्याज र युनिट प्राइस कन्ट्र्याक्ट) मा पनि बनाउन सकिन्छ, तर यसका लागि प्राधिकरणको काम गर्ने क्षमता र तरिकामा व्यापक सुधार आवश्यक देखिन्छ । निर्णय गर्न अत्यन्तै बढी समय लगाइदिने, परियोजनाका मुख्य मान्छेहरू परिवर्तन गरिराख्ने र राजनीतिक हस्तक्षेप कायमै राख्ने हो भने यो साइजको आयोजना प्राधिकरणले कुनै हालतमा बनाउनु हुँदैन । यस्तै समस्याले गर्दा कालीगण्डकी आयोजनामा ठेकेदार र परामर्शदाताले झन्डै परियोजना छोडेर हिँड्ने अवस्था आएको थियो । यसलाई टेलिकम, सञ्चयकोष, नागरिक लगानी कोष वा बीमा संस्थानजस्ता संस्थालाई संलग्न गराएर माथिल्लो तामाकोशी मोडेलमा पनि बनाउन नसकिने त होइन तर यो आयोजनालाई नाफामुलक बनाउन सहूलियत ऋण चाहिने भएकाले तामाकोशी मोडेल यसमा उपयुक्त नहुन सक्छ । फेरि यी संस्थाले यहाँ लगानी गर्ने भनेको रकम माथिल्लो तामाकोशीबाट उत्पादन सुरु भएपछि प्राप्त हुने रकम हो, जसका लागि कम्तीमा अरु २-४ वर्ष कुनैपर्ने देखिन्छ । विश्व बैंक, एसियाली विकास बैंक वा चाइना एक्जिम बैंक जस्ता ठूला बैंकहरूसँग समन्वय गरेर सरकारले पैसाको प्रबन्ध गरिदिने र एउटा स्पेसल पर्पोज भेइकल 'एसपिभि' खडा गरी आयोजनालाई राजनीतिबाट टाढा राखी अगाडि बढ्नु सबैभन्दा राम्रो विकल्प हुनसक्छ । तर त्यो नयाँ कम्पनीको सबै ग्यारेन्टी सरकार आफू बसिदिनुपर्ने हुन्छ । यति ठूलो परियोजनालाई पेट्रोलियममा लगाइएको प्रतिलिटर ५ रुपियाँको करले उठ्ने रकम सरकारको तर्फबाट पर्याप्त हुनेछ भन्ने तर्कसँग

सहमत हुन सकिँदैन । यस्ता प्रोजेक्टहरू १० वर्षमा होइन कि ६-७ वर्षमै सक्ने हिसाबले अगाडि बढ्नुपर्छ, आयोजना सुरुमै लाग्ने खर्चको जोहो अहिले गर्नुपर्छ, आइडिसी र आवश्यक कन्टिन्जेन्सीको पनि यथोचित प्रबन्ध गर्नुपर्छ । पाकिस्तानमा वाप्दाले ठूला परियोजना विश्व बैंकको सस्तो ऋणमा बनाइराखेको छ तर हाम्रो प्राधिकरण त्यहाँको वाप्दा जस्तो सक्षम नदेखिएकाले यहाँ एसपिभीमार्फत बनाउने विकल्प खोजिएको हो । तर जसबाट बनाइए पनि यस्ता ठूला स्टोरेज प्रोजेक्ट सरकारकै लगानी र पहलमा बनाइनुपर्छ । लामो समयसम्म लगानी नउठाउने यस्ता विशाल जलाशय आयोजनामा सस्तो लोकप्रियताका लागि सर्वसाधारणको सेयर पनि माग्नु हुँदैन जसले पछि गएर जनतामा जलविद्युत्को विकासप्रति नैराश्य पैदा गर्नुका साथै अनेकन समस्या निम्त्याउँछ । स्वदेशी सीपले मात्रै हामी अहिले नै यति ठूलो आयोजना आफैँ बनाउन सक्षम भइसकेका छैनौँ । यसमा मुख्य परामर्शदाता, ठेकेदार र आपूर्तिकर्ताहरू सबै विदेशी अनुभवी कम्पनी हुनेछन् । तर यी सबैलाई संयोजन गर्न हामीसँग बलियो टिम भने हुन जरुरी छ । ७५० मेगावाटको परियोजना एकदिन ढिलो सकिनु भनेको झन्डै साढे सात करोड रुपियाँको आम्दानी गुमाउनु हो, त्यसैले यस्ता आयोजनामा राजनीति घुसाउनु हुँदैन र दक्ष मान्छे राखेर समयमै आयोजना सक्नुपर्छ । सरकारले भनेअनुसार इपिसी मोडेलमा जान नसकिने होइन, तर २०१४ मेमा सक्ने भनिएको ६० मेगावाटको माथिल्लो त्रिशूली ३ 'ए' अझै सकिने टुंगो छैन । बढी खर्चिलो इपिसी मोडेलमा अब किन जाने भन्ने प्रश्न आउँछ । सरकारले आफैँ खर्चको प्रबन्ध गर्न सकेन भने इपिसिएफ मोडेलमा जान सकिन्छ, अथवा अहिले छलफलकै क्रममा रहेको फेल्ट (फाइनान्स, इन्जिनियर, लिज एन्ड ट्रान्सफर) मोडेलमा पनि जान सकिन्छ । जुनसुकै मोडेलमा गए पनि मुख्य कुरा डिजाइनलाई पुनरावलोकन गरेर बाँधको उचाइ घटाउनु जरुरी छ । सबैभन्दा पहिलो काम बाँधको उचाइ घटाउनु हो । यसो गर्दा आयोजनाको खर्च, निर्माण अवधि एवं जग्गा अधिग्रहण र पुनर्वासको काम स्वाट्टै घट्छ । भूकम्पीय जोखिम कम हुन्छ र आयोजना पनि आकर्षक हुन्छ ।

श्रोत: नयाँ पत्रिका, २०७४/०९/१९

आँखु हाइड्रोमा पाँच अर्ब लगानी गर्ने

हाइड्रो सोलुसनले प्रवर्द्धन गर्न लागेको आँखु हाइड्रो पावरमा सनराइज बैंकको नेतृत्वमा ७ वटा बैंक तथा वित्तीय संस्थाले लगानी गर्ने भएका छन् । मंगलबार आयोजित एक कार्यक्रममा लगानीसम्बन्धी द्विपक्षीय सम्झौतामा सोलुसनका प्रमुख ज्ञानेन्द्रलाल प्रधान र बैंकका प्रतिनिधिले संयुक्त रूपमा हस्ताक्षर गरेका छन् ।

आयोजनामा सनराइज बैंकसहित जलविद्युत् लगानी तथा विकास कम्पनी लिमिटेड, बैंक अफ काठमाडौं, सेन्चुरी कमर्सियल बैंक, ज्योति विकास बैंक, लक्ष्मी बैंक, एनसिसी र प्रभु बैंकले संयुक्त रूपमा लगानी गर्ने भएका हुन् ।

धादिङ जिल्लाको आँखु नदीमा निर्माण हुन लागेको ४३ मेगावाट क्षमताको सो आयोजनाको कुल लागत ६ अर्ब ३० करोड रुपैयाँ छ । बैंक तथा वित्तीय संस्थाले आयोजनामा ४ अर्ब ७२ करोड रुपैयाँ लगानी गर्नेछन् ।

१ अर्ब २४ करोड रुपैयाँ प्रवर्द्धक हाइड्रो सोलुसनले लगानी गर्नेछ । आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् ३० किलोमिटर लामो प्रसारण लाइनमार्फत नुवाकोटको त्रिशूली थ्री ए वा त्रिशूली थ्री बीका लागि निर्माण गरिने सवस्टेसनमा जोडिनेछ । प्रसारण लाइन निर्माणसमेत आफैँ गर्ने तयारीका साथ आयोजना निर्माणमा जुटेको उनको भनाइ छ । नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघका ऊर्जा समितिका सभापतिसमेत रहेका प्रधानले ३ वर्षमा निर्माण सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखेको बताए । –रासस

श्रोत: नयाँ पत्रिका, २०७४/०९/१९

जलविद्युतकाे आइपिओ विवरणपत्रमा प्रतिसेयर खुद सम्पत्ति र आम्दानी उल्लेख गर्नुपर्ने

नेपाल धितोपत्र बोर्ड (सेबोन)ले आइपिओ निष्कासन गर्न प्रकाशित गरिने विवरणपत्रमा प्रतिसेयर खुद सम्पत्ति र प्रतिसेयर आम्दानी पनि उल्लेख गर्नुपर्ने व्यवस्था गरेको छ । आइपिओ निष्कासन गर्न लागेको कम्पनी सञ्चालनमा आएको तीन वर्ष पूरा गरिसकेको अवस्थामा विगतका वर्षको लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरणबमोजिम प्रतिसेयर आम्दानी र प्रतिसेयर खुद सम्पत्ति उल्लेख गर्न निर्देशन दिएको छ । साथै जलविद्युत् कम्पनी भएमा प्रतिमेगावाट लागत, विद्युत् उत्पादन अनुमतिको बाँकी अवधि, लगानी फिर्ता हुने अवधि पनि उल्लेख गर्न निर्देशन दिएको छ । विवरणपत्रमा क्रेडिट रेटिङ पनि उल्लेख गर्नुपर्ने बोर्डले निर्देशन दिएको छ । बोर्डले यी कुराहरू विवरणपत्रको मुखपृष्ठमा स्पष्ट देखिने गरी बक्समा प्रस्तुत गर्न निर्देशन दिएको हो । संगठित संस्थाको पछिल्लो लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरणबमोजिम प्रतिसेयर खुद सम्पत्ति प्रतिसेयर अंकित मूल्यभन्दा कम भएका र सबैभन्दा न्यून रेटिङ प्राप्त गरेका वित्तीय अवस्था सन्तोषजनक नरहेका मुख्यतः जलविद्युत् कम्पनीहरूले धितोपत्रको सार्वजनिक निष्कासन गर्दा सो कुरा प्रस्ट्याउनुपर्नेछ । यसले सार्वजनिक निष्कासन प्रक्रियालाई थप व्यवस्थित तथा पारदर्शी बनाउन सहयोग पुग्ने बोर्डको भनाइ छ । धितोपत्रमा लगानी गर्ने लगानीकर्ताहरूको हित संरक्षणका लागि धितोपत्रको सार्वजनिक निष्कासन सम्बन्धमा लगानीकर्ताहरूलाई सुसूचित गराउन र देहायबमोजिमका विवरणहरू खुलाउनुपर्ने थप व्यवस्था गरेको हो । कम्पनीले प्रक्षेपित वित्तीय विवरण प्रमाणित गर्दा लेखापरीक्षकले प्रक्षेपित वित्तीय विवरण ठीक रहेको भनी स्पष्ट रूपमा प्रमाणित गर्नुपर्नेछ । कम्पनीले विवरणपत्रमा प्रक्षेपण गरेका विवरणहरू तथा वास्तविक विवरण तुलनात्मक रूपमा वार्षिक प्रतिवेदनमा तालिकामा प्रस्तुत गर्नुपर्नेछ । प्रक्षेपित विवरणभन्दा वास्तविक विवरण फरक भएमा सोको कारण खुलाई आफ्नो वार्षिक प्रतिवेदनमा प्रस्तुत गर्नुपर्ने बोर्डले आइतबार जारी गरेको प्रेस विज्ञप्तिमा उल्लेख गरेको छ । धितोपत्रको सार्वजनिक निष्कासनका लागि तयार गरिने विवरणपत्र निष्कासनकर्ता कम्पनीको वेबसाइटमा कम्तीमा वित्तीय विवरण प्रक्षेपण गरिएको अवधिसम्म अनिवार्य रूपमा राख्नुपर्नेछ । साथै, निष्कासन तथा बिक्री प्रबन्धकको वेबसाइटमा धितोपत्रको बाँडफाँड नभएसम्म र आस्बा सदस्य बैंक तथा वित्तीय संस्थाको अनलाइन आवेदन गर्ने स्थानमा विवरणपत्रको लिंक निष्कासन अवधि भरि राख्न बोर्डले आदेश दिएको छ । सर्वसाधारण लगानीकर्ताले धितोपत्रको सार्वजनिक निष्कासनमा लिखित वा विद्युतीय माध्यमबाट आवेदन दिँदा अनिवार्य रूपमा उक्त निष्कासनका लागि तयार गरेको विवरणपत्र पढी आफ्नो स्वविवेकले दरखास्त दिएको हो भन्ने उद्घोषण गराउने व्यवस्था गर्नुपर्नेछ । क्रेडिट रेटिङ कम्पनीले आइपिओ निष्कासन गर्ने धितोपत्रलाई न्यून ग्रेड प्रदान गरेमा र कम्पनीको पछिल्लो लेखापरीक्षण भएको वित्तीय विवरणबमोजिम प्रतिसेयर खुद सम्पत्तिप्रति सेयर अंकित मूल्यभन्दा कम भएमा विवरण निष्कासनकर्ता कम्पनीले आइपिओ

निष्कासनका लागि प्रकाशन गर्ने आह्वानपत्रलगायत अन्य सूचनाहरूमा स्पष्ट देखिने गरी ठूलो अक्षरमा उल्लेख गर्नुपर्नेछ । यसले सार्वजनिक निष्कासन गर्ने कम्पनीहरूको सम्बन्धमा लगानीकर्ताहरूलाई थप जानकारी प्राप्त भई लगानी सम्बन्धमा उचित निर्णय लिन मद्दत पुग्ने बोर्डको अपेक्षा रहेको छ । त्यसैगरी, कम्पनीहरूलाई परियोजना सफल बनाउन अवसरका रूपमा रहने बोर्डले अपेक्षा गरेको छ । बोर्डले भविष्यमा सार्वजनिक निष्कासनलाई थप व्यवस्थित बनाउन कम्पनीको वस्तुस्थितिका आधारमा बजारबाट नै यथार्थपरक मूल्य निर्धारण गर्ने बुक बिल्डिङ पद्धति लागू गर्न आवश्यक नीतिगत व्यवस्था गर्ने योजनासमेत रहेको बताएको छ ।

श्रोत: नागरीक, २०१४/०९/१९

जलविद्युत् आयोजना निर्माणमा सकारात्मक सोच आवश्यक

पुस २१ देखि २३ गतेसम्म काठमाडौंको भृकुटीमण्डपमा हिमालयन हाइड्रो एक्सपो २०१८ आयोजना हुने भएको छ । तीन दिनसम्म चल्ने उक्त कार्यक्रममा १२ मुलुकको सहभागिता रहने र ५० हजारभन्दा बढीले अवलोकन गर्ने अनुमान गरिएको छ । एक्सपो आयोजना गर्नुको उद्देश्य, आवश्यकता, प्रदर्शनीमा हुने सहभागिता लगायत विषयमा नागरिकका विष्णु बेल्वासेले एक्सपो एन्ड इभेन्ट म्यानेजमेन्ट सर्भिसका प्रबन्ध निर्देशक **विजयसागर प्रधान**सँग गरिएको कुराकानीको सम्पादित अंश ोः

हिमालयन हाइड्रो एक्सपो आयोजनाको आवश्यकता किन पश्यो ?

नयाँ प्रविधिबारे जानकारी गराउने उद्देश्यले एक्सपो आयोजना गरिएको हो । तीन दिनसम्म सञ्चालन हुने यस्तो एक्सपोमा जलविद्युत् आयोजना निर्माणका लागि आवश्यक पर्ने उपकरणबारे जानकारी एकै थलोबाट लिन सकिने छ । यस्तो एक्सपो नेपालमा पहिलोपटक गर्न लागिएको हो । जलविद्युत् सम्मेलन भएका थिए । तर, अहिले गर्न लागिएको जस्तो एक्सपो योभन्दा अगाडि भएका थिएनन् ।

जलविद्युत् सम्मेलन र एक्सपोमा के भिन्नता छ ?

जलविद्युत् सम्मेलनमा आयोजना निर्माण गर्ने मात्र सहभागिता हुने गरेका थिए । तर, एक्सपोमा जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्ने कम्पनी, सामान उत्पादक कम्पनी, सप्लायर्स, डिजाइनर्स, कन्सल्ट्यान्ट, इन्स्योरेन्स कम्पनी, लगानीकर्ता र बैंक तथा वित्त कम्पनी, सम्बन्धित विषय पढाइ हुने कजेजका विद्यार्थी लगायतको सहभागिता हुने छ । एक्सपोमा जो कोही पनि सहभागी हुन पाउने छन् भने सम्मेलनमा सीमित व्यक्तिले मात्र सहभागिता जनाउछन् ।

एक्सपोका लागि कुनै नारा तय गर्नु भएको छ कि ?

त्यस्तो ठ्याकै यही नारा भन्ने त छैन । तर, ऊर्जाको समृद्धिका लागि एक्सपो भनेका छौं ।

एक्सपोमा के कस्ता सामग्री प्रदर्शनी हुँदै छन् ?

स्वदेशमा जलविद्युत्सँग सम्बन्धित सामग्री छैनन् । काठमाडौं विश्वविद्यालय, त्रिभुवन विश्वविद्यालय, पूर्वाञ्चल विश्वविद्यालयका विद्यार्थीले आविष्कार गरेका वस्तु तथा सेवाबीच प्रतिस्पर्धा समेत गराइने छ । नेपालमा श्रम र सेवा मात्रै छ । विदेशीले मात्र एक्सपोमा सामग्री देखाउने हुन् । हामीले ती सामग्री हेरेर जान लिने हो । जलविद्युत् आयोजनाका लागि नभई नहुने टर्बाइन पनि विदेशमा नै बन्ने हो । आयोजना प्रवर्द्धकले कुन सामान कुन देशको हो, कति मूल्यमा पाइन्छ भन्ने जस्ता विषयमा जानकारी लिन सक्ने छन् । एउटै प्लेटफर्ममा सबै सामानबारे जानकारी हुने भएकाले यो एक्सपो सबैका लागि लाभदायी छ ।

नेपालमा ८३ हजार मेगावाट बिजुली उत्पादन गर्न सकिन्छ भन्ने छ । जलविद्युत् क्षेत्रमा यहाँ प्रसस्त सम्भावना छ । विदेशी कम्पनी पनि नेपालमा बिजुली निकाल्ने प्रसस्त सम्भावना देखेर नै यहाँ लगानी गर्नदेखि सामान बिक्री गर्न आउने गरेका छन् । नेपालमा ऊर्जाको भविष्य उज्ज्वल छ । एक्सपोमा हामीले देखाउने भन्दा पनि विदेशीले नयाँ प्रविधि देखाउने र हामीले हेर्ने हो ।

विदेशमा गएर हेर्नुपर्ने वस्तु अहिले नेपालमै हेर्न पाइन्छ भन्न खोज्नु भएको हो ?

हो, ठूलो रकम खर्च गरेर विदेशमा गएर हेर्ने वस्तु अहिले बिना खर्च एक्सपोमा हेर्न पाइनेछ । पहिला विदेश गएर जान लिनुपर्ने जलविद्युत् अयोजनाका लागि आवश्यक पर्ने सामग्री अहिले नेपालमै हेर्न पाइने छ । पहिलेभन्दा अहिले

ठ्याक्कै उल्टो परिस्थिति आएको छ । पहिले हेर्न विदेश जानु पथ्र्यो । अहिले देखाउन विदेशी नेपालमा आउन थालेका छन् ।

नेपालको पानीप्रति विदेशीको मोह बढ्दै छ ?

अहिलेसम्म ६६ जलविद्युत् आयोजना मात्र निर्माण भएका छन् । अझै ठूलो संख्यामा जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्न बाँकी नै छन् । अहिले सरकारी (प्राधिकरण) र निजी क्षेत्रले आयोजना निर्माण गरिरहेका छन् । यही महिनादेखि प्राधिकरणले भन्दा निजी क्षेत्रले बढी बिजुली उत्पादन गर्न थालेका छन् । सरकारले उचित वातावरण बनाइदिए आयोजना निर्माण गर्न स्रोत र साधानको कमी हुने छैन ।

तपाईंलाई आयोजना निर्माण गरेको धेरै अनुभव छ । आयोजना निर्माणमा के कस्ता अवरोध छन् ?

इच्छा शक्तिको कमी छ । सकारात्मक तरिकाले सोच्नेको कमी छ । गुल्मीमा पाँच मेगावाटको रुरु आयोजना निर्माण गऱ्यो । निर्धारित समयअघि नै आयोजना बनाउन सक्यो । त्यसैको हौसलाले अहिले ८६ मेगावाटको सोलु निर्माण गर्दैछौं । उक्त आयोजनामा १० हजारभन्दा बढी व्यक्तिको लगानी छ । निजी क्षेत्रले आयोजना निर्माण गर्दै छन् । प्राधिकरणले पनि आयोजना निर्माण गर्दै छ ।

जलविद्युत् आयोजनामा सरकारी कर्मचारी, विदेशमा रहेका नेपाली, स्वदेशमा रहेका नागरिकले लगानी गर्न सक्छन् । पैसा छैन भनेर बस्नुपर्ने अवस्था छैन । सरकारले उचित वातावरण बनाइ दियो भने लगानी अभाव हुँदैन । सरकारले २०७१ सम्म सम्पन्न हुने आयोजनालाई सहूलियत दिने निर्णय गरेको थियो । तर, त्यो सुविधा दिने काम भएन । सरकारले गरेका निर्णय कार्यान्वयनमा आउने हो भने अझै प्रवृद्धक उत्साहित हुने थिए । सरकारले वन, बाटो र प्रसारण लाइन निर्माणको व्यवस्था गरिदिनु पर्छ ।

आयोजना निर्माणमा गरेको लगानीको प्रतिफल नगन्य छ भनिन्छ नि ?

आयोजना निर्माण गरेपछि प्रतिफल आउन थाल्छ । यस्तो प्रतिफल ३० वर्षसम्म पाउने हो । केही जोखिम भएपनि लगानीको प्रतिफल बढ्दै जान्छ । त्यसैले प्रतिफल नआउने होइन । बैंकको चर्को ब्याजले अलि समस्या परेको हो । अन्य क्षेत्रमा बैंकले सात-आठ प्रतिशत ब्याजमा लगानी गर्छन् भने जलविद्युत्मा १३ प्रतिशत लिने गरेका छन् । दुई प्रतिशत ब्याजदरमा ऋण उपलब्ध गराउने हो भने साच्चिकै आयोजना निर्माण हुने थिए ।

पुनः एक्सपोतिर नै जाऔं । कुन कुन देशबाट एक्सपोमा सहभागी हुँदै छन् ?

एक्सपोमा चीन, भारत, नर्वे, दक्षिण कोरिया, जर्मनी, अस्ट्रिया, बुल्गेरिया, चेक रिपब्लिक, इटली, स्विडेन, बेलायत, ब्राजिल लगायत मुलुकका कम्पनी तथा सरोकारवालाको सहभागिता रहने छ । करिब ५० प्रतिशत स्टल विदेशी कम्पनीका लागि राखिएको छ ।

इटलीको सिएमसी, जर्मनीको भोइथ, भारतको क्रिस्टल, फ्लोभेल तथा बिएफएल, बुल्गेरियाको भ्यापटेक, चेक रिपब्लिकको मावेल, चीनको पावरचाइना र सिएसइसी जस्ता बहुर्राष्ट्रिय कम्पनी पनि एक्सपोमा सहभागी हुने छन् । दर्जनौं विदेशी कम्पनीको सहभागिता रहने भएकाले नेपालको जलविद्युत्को बजार विस्तारका साथै अनुभव आदानप्रदान गर्न एक्सपोले महत्त्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने छ । सात वर्षमा १७ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने नेपाल सरकारको लक्ष्यलाई यो मेलाले विशेष सहयोग पुऱ्याउने छ ।

एक्सपो अवधिमा हाइड्रोपावरका मुख्य विषयमा सेमिनार समेत सञ्चालन हुनेछन् । पहिलो दिन पुस २१ गते हाइड्रो टनेलिङ, दोस्रो दिन बैंकिङ तथा बिमा र अन्तिम दिन हाइड्रोपावर सम्बन्धी सेमिनार सञ्चालन हुनेछन् । एक्सपो अवधिभर दैनिक रुपमा फरकफरक विषयमा ६ वटाभन्दा बढी सेमिनार सञ्चालन गरिने छ ।

यसैगरी हाइड्रोपावरको विकास र विस्तारमा सहयोग पुग्नेगरी हाइड्रोपावर सम्बन्धी नयाँ अवधारणाबारे विद्यार्थी

एवं व्यक्तिगत तवरबाट आविष्कार गरेका वस्तु तथा सेवाबीच प्रतिस्पर्धा समेत गराइने छ । यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित नयाँ वस्तु तथा अवधारणा विकास गर्नेहरू मध्येबाट उत्कृष्ट छनोट गरी पुरस्कृत समेत गरिने छ ।

एक्स्पोलाई कुन कुन संस्थाले सहयोग गर्ने भएका छन् ?

एक्स्पोलाई नेपाल सरकार राष्ट्रिय योजना आयोग, ऊर्जा मन्त्रालय, जनसंख्या तथा वातावरण मन्त्रालयको संरक्षकत्व रहेको छ । त्यस्तै नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ, नेपाल उद्योग परिसंघ, नेपाल चेम्बर अफ कमर्स, नेपाल बैंकर्स एसोसियसन, युथ कम्युनिटी फर नेपालिज कन्ड्याक्टर्सले एक्स्पोलाई सहयोग गरेका छन् ।

नेपाल टनेलिङ एसोसियसन, नेपाल जर्मन चेम्बर अफ कमर्स एन्ड इन्डस्ट्रिज, नेपाल-भारत उद्योग वाणिज्य संघ, नेपाल युरोपियन चेम्बर अफ कमर्स एवं स्वदेशी तथा विदेशी कम्पनीको पनि एक्स्पोलाई सहयोग रहेको छ । एक्स्पोको प्लानिनियम प्रायोजक इटलीको सिएमसी दी रभेन्ना कम्पनीले गर्ने भएको छ । अफिसियल पार्टनरको रूपमा होटल अन्नपूर्ण, नेपाल सिपिड एन्ड एयर लजिस्टिक प्रालि र एनएमबि बैंक लिमिटेड रहेका छन् ।

श्रोत: समाचारपत्र, २०७४/०९/१९

अपर बूढीगण्डकीको काम अघि बढ्यो

सन्तोष अधिकारी

राष्ट्रिय गौरवको १२ सय मेगावाट क्षमताको बूढीगण्डकी आयोजना निर्माणको प्रक्रिया अघि बढिरहेको बेला बूढीगण्डकीमै ३ सय ६० मेगावाट क्षमताको अपर बूढीगण्डकी आयोजना निर्माणको तयारी थालिएको छ। आईएमएस समूहले एक वर्ष अघि उक्त आयोजना निर्माणको अनुमति लिएको छ। बूढीगण्डकी आयोजना निर्माणस्थलबाट करिब ११ किलोमिटर माथि चुमनुब्री गाउँपालिकाको यारुबगरमा अपर बूढीगण्डकी बन्न लागेको हो। 'हाम्रो ग्रुपले अनुमति लिएसँगै कसरी काम छिटो र छरितो किसिमले गर्न सकिन्छ भनेर स्थलगत अध्ययन पनि शुरु गरिसकेका छौं,' आईएमएस समूहका अध्यक्ष दीपक मल्होत्राले भन्नुभयो—'डीपीआरको काम एक वर्षमा सकेर अरु काम अघि बढाउँदै छौं।'

उक्त समूहले विदेशी साझेदारसमेत भित्र्याउन लागेको मल्होत्राले बताउनुभयो। 'डीपीआर र पीपीए हामी आफैं गर्छौं' उहाँले भन्नुभयो—'केही विदेशी कम्पनीसँग कुरा भइरहेको छ। त्यसपछि हाम्रो ग्रुपले २० र विदेशी साझेदारी ग्रुपले ८० प्रतिशत शेयर राखेर काम अघि बढाउँछौं।' चीनका दुई कम्पनीसँग उक्त समूहले कुरा गरेको र दुईमध्ये एक सँग आगामी एक वर्षभित्र साझेदारी गरेर आयोजना निर्माणको काम हुने मल्होत्राले भनाइ छ।

उक्त आयोजनाबाट प्रभावितलाई कुन क्षेत्रमा रहेकालाई कति मुआब्जा दिने भनेर पनि समूहले छिट्टै टुंगो लगाउने तयारी गरेको छ। आयोजना समयमै सक्न देशको राजनीति स्थिर हुनुपर्ने मल्होत्राको भनाइ छ। 'हामी यसै नै एक वर्ष ढिलो भइसकेका छौं,' उहाँले भन्नुभयो—'विकट भूगोलमा छ, सामग्री लैजानसमेत गाह्रो छ। यस्तो ठाउँमा काम गर्न सरकारी तबरबाट सहयोग हुनुपर्छ। देशमा राजनीति स्थिर हुनुपर्छो हालतमा हामी आयोजना सम्पन्न गर्छौं।' अहिले देशको राजनीतिले स्थिरताको छनक दिएपछि कामलाई बृहत् रूपमा नै अघि बढाउन लागेको उहाँले बताउनुभयो।

श्रोत: आर्थिक दैनिक, २०७४/०९/१९

हिमालयन हाइड्रो एक्स्पोको तयारी पूरा

■ आर्थिक संवाददाता

काठमाडौं, पुस १९

नेपालमा

पहिलोपटक आयोजना गरिएको अन्तर्राष्ट्रियस्तरको हाइड्रो एक्स्पो २०१८ को तयारी पूरा भएको छ । स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था नेपाल (इपान) र एक्स्पो एन्ड इभेन्ट म्यानेजमेन्ट सर्भिस प्रालिको आयोजनामा यही पुस २१ देखि २३ गतेसम्म काठमाडौंको भूकुटीमण्डपमा हिमालयन हाइड्रो एक्स्पो २०१८ आयोजना हुने भएको हो ।

एक्स्पोको उद्घाटन राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले गर्ने तय भएको आयोजकले जानकारी दिएका छन् । एक्स्पोको उद्घाटन पुस २१ गते शुक्रबार हुनेछ । सात वर्षमा १७ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने नेपाल सरकारको लक्ष्यलाई यो मेलाको विशेष सहयोग पुऱ्याउने अपेक्षा गरिएको आयोजकले जनाएको छ । राजधानीमा तीन दिनसम्म चल्ने एक्स्पोमा हाइड्रोपावर निर्माता, हाइड्रोपावरका सामान उत्पादक, सप्लायर्स, डिजाइनर्स, कन्सल्ट्यान्ट, इन्स्योरेन्स कम्पनी, लगानीकर्ता र बैंक/वित्त कम्पनीहरूलगायत भण्डै सयभन्दा बढी स्टल रहनेछन् । जसमध्ये करिब ५० प्रतिशत स्टल विदेशी कम्पनीहरूको

सहभागिता रहने आयोजकले बताएको छ । एक्स्पोमा चीन, भारत, नर्वे, दक्षिण कोरिया, जर्मनी, अस्ट्रिया, बुल्गेरिया, चेक रिपब्लिक, इटली, स्विडेन,

बेलायत, ब्राजिललगायत मुलुकका कम्पनी तथा सरोकारवालाहरूको सहभागिता रहने भएको छ ।

विशेष गरी सीएससी इटाली, भोइट जर्मनी, क्रेस्टल इन्डिया, फ्लोवेल इन्डिया, भापटिच बुल्गेरिया, मावेल स्विच रिपब्लिक, बीएफएल इन्डिया, पावरचाइना चाइना र सीएसईसी चाइनाजस्ता बहुराष्ट्रिय कम्पनी पनि एक्स्पोमा सहभागी हुने आयोजकले बताएको छ । दर्जनौं विदेशी कम्पनीहरूको सहभागिता रहने भएकाले नेपालको जलविद्युत्को बजार विस्तारका साथै अनुभव आदानप्रदान गर्न एक्स्पोले महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने विश्वास रहेको आयोजकले बताएको छ । एक्स्पो अवधिमा हाइड्रोपावरका मुख्य-मुख्य

विषयमा सेमिनार समेत सञ्चालन हुनेछन् । पहिलो दिन आगामी २१ गते हाइड्रो टनेलिङ, दोस्रो दिन २२ गते बैंकिंग तथा इन्स्योरेन्स तथा अन्तिम दिन

२३ गते हाइड्रोपावरसम्बन्धी सेमिनारहरू सञ्चालन हुनेछन् । एक्स्पो अवधिभर दैनिक रूपमा फरक फरक विषयमा छटाभन्दा बढी सेमिनार सञ्चालन गरिनेछ । हाइड्रो वस्तु तथा सेवा (प्रोडक्ट एण्ड सर्भिस) प्रतिस्पर्धा यसैगरी हाइड्रोपावरको विकास र विस्तारमा सहयोग पुग्ने गरी हाइड्रोपावरसम्बन्धी नयाँ अवधारणाबारे विद्यार्थीहरू एवं व्यक्तिगत तवरबाट आविष्कार गरेका वस्तु तथा सेवाबीच प्रतिस्पर्धा समेत गराइने भएको छ । यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित नयाँ वस्तु तथा अवधारणा विकास गर्नेहरूबाट उत्कृष्ट छनोट गरी पुरस्कृत समेत गरिनेछ । उक्त प्रतियोगितामा प्रथम हुनेले ५५ हजार पाँच सय ५५ रूपैयाँ ५५

पैसा तथा द्वितीय र तृतीय हुनेलाई क्रमशः २२ हजार दुई सय २२ रूपैयाँ २२ पैसा र ११ हजार एक सय ११ रूपैयाँ ११ पैसा नगद पुरस्कार प्रदान गरिनेछ । एक्स्पोलाई नेपाल सरकार राष्ट्रिय योजना आयोग, ऊर्जा मन्त्रालय, जनसंख्या तथा वातावरण मन्त्रालयको संरक्षकत्व रहेको छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ, नेपाल उद्योग परिसंघ, नेपाल चेम्बर अफ कमर्स, नेपाल बैंकर्स एसोसिएसन, युथ कन्स्युनिटी फर नेपालिज कन्ट्राक्टर्सले एक्स्पोलाई सहयोग गरेका छन् ।

नेपाल टनेलिङ

एसोसिएसन, नेपाल जर्मन चेम्बर अफ कमर्स एन्ड इन्डस्ट्रिज, नेपाल-भारत उद्योग वाणिज्य संघ, नेपाल युरोपियन चेम्बर अफ कमर्स एवं स्वदेशी तथा विदेशी कम्पनीहरूको पनि एक्स्पोलाई सहयोग रहेको छ । एक्स्पोको टाइटल प्रायोजक जर्मनको भोओआईटीएच कम्पनी रहेको छ भने प्लाटिनियम प्रायोजक इटलीको सीएमसी डी रमेन्ना कम्पनीले गर्ने भएको छ । आधिकारिक सहयोगीको रूपमा होटल अन्नपूर्ण, नेपाल सिपिड एण्ड एयर लजिस्टिक प्रालि र एनएमबि बैंक लिमिटेड रहेका छन् । तीन दिनसम्म चल्ने प्रदर्शनीको ५० हजारभन्दा बढीले अवलोकन गर्ने अनुमान आयोजकले गरेको छ ।

श्रोत: काव्तिपुर, २०७४/०९/२०

द्वारीखोलाको विद्युत् उत्पादन घट्यो

नौमूलेमा ३.५७ मेगावाटको द्वारीखोला जलविद्युत् आयोजनाको विद्युत् उत्पादन घटेको छ । पानीको सतह घटेसँगै उत्पादन कम भएको आयोजनाले जनाएको छ । हाल आयोजनाबाट ६ सय किलोवाट मात्र विद्युत् उत्पादन भइरहेको छ । सुर्खेतदेखि दैलेखसम्म ३३ केभीए क्षमताको विद्युत् लाइन विस्तारसमेत भइसकेकाले उत्पादनमा कमी भए पनि समस्या नहुने आयोजनाले जनाएको छ । उत्पादन भएको विद्युत् दैलेख सदरमुकाममा रहेको पावरहाउसबाट जिल्लाभर वितरण गरिने भनिए पनि सदरमुकामबाहिर वितरण भएको छैन । द्वारीखोलामा विद्युत् उत्पादन गरेको डोल्डिपावर कम्पनीले नौमूले गाउँपालिकामै पादमखोला विद्युत् उत्पादन सुरु गरेको छ । तर, स्थानीय बासिन्दा भने खुसी छैनन् । द्वारीखोलाबाट विद्युत् उत्पादन भए पनि आफूहरूले उपभोग गर्न नपाएको स्थानीयको गुनासो छ । कम्पनीले फाइदाका लागि मात्र काम गरेकाले स्थानीयवासी निराश भएको नौमूलेका शशिराम विकले बताए । धेरैपटक धेरै सर्तहरू राखिए पनि हाइड्रो कम्पनीले काम सम्पन्न भएपछि वास्तै नगरेको स्थानीयको भनाइ छ ।

श्रोत: कारोबार, २०७४/०९/२०

सनराइज बैंकको नेतृत्वमा ४२.९ मेगावाटको आँखुखोलाको वित्तीय व्यवस्थापन

धादिङमा निर्माण हुन लागेको ४२.९ मेगावाटको आँखुखोला जलविद्युत् आयोजनाको वित्तीय व्यवस्थापन भएको छ । धादिङमा निर्माण हुन लागेको ४२.९ मेगावाटको आँखुखोला जलविद्युत् आयोजनाको वित्तीय व्यवस्थापन भएको छ । सनराइज बैंकको नेतृत्वमा ४.७ बिलियन अर्थात् ४ अर्ब ७० करोड लगानी गर्ने सम्झौतासँगै आँखुखोला जलविद्युत् आयोजनाका लागि वित्तीय व्यवस्थापन जुटेको हो । हाइड्रो सोलुसनले निर्माण गर्ने आयोजनामा सनराइजले एक अर्ब लगानी गर्न लागेको छ भने अन्य बैंक आफ काठमान्डू, सेन्चुरी बैंक, ज्योति विकास बैंक, प्रभू बैंक, लक्ष्मी बैंक र एनसीसी बैंकले ५०-५० करोड लगानी गर्न लागेका छन् । आयोजनामा जलविद्युत् लगानी तथा विकास कम्पनीको पनि लगानी हुने आयोजनाले जनाएको छ । सोका लागि हाइड्रो सोलुसनका अध्यक्ष ज्ञानेन्द्रलाल प्रधान र बैंकका प्रतिनिधिहरूबीच हस्ताक्षरसमेत भएको छ । कुल ६ अर्ब ३० करोड लागत अनुमान गरिएको आयोजनामा बैंकहरूले ४ अर्ब ७० करोड रुपैयाँ ऋण लगानी गर्न लागेको हाइड्रो सोलुसनका अध्यक्ष ज्ञानेन्द्रलाल प्रधानले जानकारी दिए । ७५ प्रतिशत ऋण र २५ प्रतिशत स्वपूँजी लगानी हुन आयोजना काठमाडौँबाट १४० किमि दूरीमा रहेको हाइड्रो सोलुका उपाध्यक्ष प्रकाश श्रेष्ठले जानकारी दिए । उनका अनुसार, चार वर्षभित्र सम्पन्न गर्ने लक्ष्य राखिएको आयोजनाको सुरुङ ५ किमि छ । आयोजनाबाट उत्पादित विद्युत् ३० किमिको दूरीमा निर्माण हुन लागेको माथिल्लो त्रिशूली-३ 'बी' हबमा जोडिनेछ । ऋण सम्झौता कार्यक्रममा जलविद्यु विज्ञ अजयमणि दीक्षितले जलविद्युत् उत्पादनमा नेपालको निजी क्षेत्रमा उल्लेखनीय प्रगति गएको बताउँदै विद्युत् उपयोगिताका क्षेत्रलाई विस्तार गर्नुपर्ने बताए । कार्यक्रममा सोलुसनका अध्यक्ष प्रधानले बन्दीपुर क्याम्पसलाई ६८ लाख तथा नेपाल आर्थिक पत्रकार समाज (सेजन) लाई २ लाख सहयोग हस्तान्तरण गरेका थिए । प्रत्येक वर्ष दुई लाख रुपैयाँको ब्याजबाट जलविद्युत्मा कलम चलाउने पत्रकारलाई फ्लोसिप दिने उद्देश्यले सहयोग गरिएको अध्यक्ष प्रधानले बताए ।

श्रोत: कारोबार, २०७४/०९/२०

७२४ स्थानीय तहमा बिजुली पुर्याउन २ खर्ब

भीम गौतम

सरकारले २ खर्ब लगानीमा ७ सय २४ स्थानीय तहमा ६९४.२ मेगावाट बराबरका विद्युत् उत्पादन गरी प्रत्येक स्थानीय तहमा ऊर्जाको पहुँच पुर्याउने योजना तयार पारेको छ । राष्ट्रिय योजना आयोगले ७ सय ५३ स्थानीय तहमध्ये ७ सय २४ तहमा जलविद्युत्, सौर्य ऊर्जा (सोलार), बायोमास र वायु ऊर्जामार्फत विद्युत् उत्पादन गर्ने योजना तयार पारेको हो ।

नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको सहायक इन्जिनियरिड परामर्शदाता कम्पनीमार्फत तयार पारेको प्रारम्भिक अध्ययन प्रतिवेदनले ५ सय किलोवाट माथिका जलविद्युत् आयोजनाहरू उत्पादन भइसकेकाले ती क्षेत्रबारे भने प्रतिवेदनमा उल्लेख छैन । प्रतिवेदनअनुसार पाँच वर्षभित्र हरेक स्थानीय तहमा ऊर्जाको पहुँच उपलब्ध गराउनका लागि जलविद्युत् उत्पादनका १ खर्ब ४८ अर्ब १३ करोडसहित वितरण र प्रसारणका लागि कुल २ खर्ब ४ अर्ब ५० करोड लागत लाग्नेछ । सम्भाव्यता अध्ययन र विस्तृत अध्ययन गरेर स्थानीय तहको सहभागिता र अनुदान एवं न्यून ब्याजको ऋण व्यवस्थाबारे अध्ययन भइ आयोजना अघि बढाउनु उपयुक्त हुने प्रतिवेदनमा सुझाव दिइएको छ । हरेक स्थानीय तहमा ऊर्जाको पहुँच पुर्याउने उद्देश्यसहित गरिएको अध्ययनको प्रतिवेदन प्राधिकरणको परामर्शदाता कम्पनीले बुधबार उपलब्ध गराएको र यसलाई अन्तिम रूप दिन बाँकी रहेको योजना आयोगका सदस्य डा. अरविन्दकुमार मिश्रले जानकारी दिए । “हरेक स्थानीय तहमा ५ सय किलोवाटदेखि एक मेगावाटसम्मका ऊर्जा उत्पादनका आयोजनाहरूसहितको प्रतिवेदन तयार भएको छ, सरोकारवालाहरूसँगको छलफलपछि यसलाई अन्तिम रूप दिइनेछ,” उनी भन्छन् ।

प्रतिवेदनका आधारमा जलविद्युत्, वायोमास, सोलार र वायु ऊर्जामार्फत प्रदेश-१ मा ११७.८ मेगावाट, प्रदेश-२ मा १३० मेगावाट, प्रदेश-३ मा १०५.१० मेगावाट, प्रदेश-४ मा ८१.९० मेगावाट, प्रदेश-५ मा ९९.९० मेगावाट, प्रदेश-६ मा ७६.५० र प्रदेश-७ मा ८३ मेगावाट विजुली उत्पादन गर्ने उल्लेख छ । यीमध्ये प्रदेश-२ मा जलविद्युत्मार्फत विद्युत् हुने सम्भावना नरहेको तथा अन्य सबै प्रदेशमा सबै प्रविधिमार्फत विद्युत् उत्पादन हुनेछ । प्रतिवेदनमा प्रत्येक प्रदेशमा विद्युत्को पहुँच पुर्याउनका लागि आवश्यक सबस्टेशन, वितरण लाइन लगायतबारे समेत उल्लेख छ । प्रतिवेदनमा विद्युत् उत्पादन तथा प्रसारण लाइन, सबस्टेशन, वितरण लाइन र ट्रान्सफर्मर व्यवस्थापनका लागि प्रदेश-१ मा ३२ अर्ब ९३ करोड २१ लाख, प्रदेश-२ मा ३० अर्ब ५६ करोड ९४ लाख, प्रदेश-३ मा २८ अर्ब २२ करोड ९४ लाख र प्रदेश-४ मा २० अर्ब ३ करोड ६४ लाख लागत लाग्ने उल्लेख छ । त्यसैगरी प्रदेश-५ मा २४ अर्ब ८७ करोड ५ लाख, प्रदेश-६ मा ३२ अर्ब २ करोड ३ लाख तथा प्रदेश-७ मा २७ अर्ब २७ करोड ५ लाख लागत लाग्ने प्रतिवेदनले जनाएको छ । विद्युत् उत्पादनका लागि मात्र प्रदेश-१ मा २३ अर्ब ७५ करोड ६० लाख, प्रदेश-२ मा १८ अर्ब ६७ करोड ३० लाख, प्रदेश-३ मा १९ अर्ब ८८ करोड ४० लाख, प्रदेश-४ मा १३ अर्ब ३६ करोड २० लाख, प्रदेश-५ मा १८ अर्ब ३२ करोड ९० लाख, प्रदेश-६ मा २५ अर्ब २९ करोड ५० लाख र प्रदेश-७ मा २० अर्ब २४ करोड ९० लाख लागत लाग्ने प्रतिवेदनमा उल्लेख छ ।

हालै गठन भएको प्राधिकरणको सहायक कम्पनीले पहिलो कामको रूपमा हरेक स्थानीय तहमा ऊर्जाका योजनाहरू अघि बढाउन आयोगलाई प्रतिवेदन बुझाएको हो । कम्पनीले १३ टोली बनाएर देशभरिका जिल्लाहरूमा पुगेर आवश्यक सल्लाह, परामर्श र तथ्यांक संकलन गरी प्रतिवेदन तयार पारी आयोगलाई बुझाएको कम्पनीका प्रमुख

कार्यकारी अधिकृत हितेन्द्रदेव शाक्यले जानकारी दिए । “प्रतिवेदन तयार मात्र पारेको हो, यसलाई अन्तिम रूप दिन छलफल हुनै बाँकी छ,” उनले भने ।

प्रतिवेदनमा प्रत्येक स्थानीय तहमा उपयुक्त हुने ऊर्जाको स्रोत, त्यसको क्षमता, ग्रीड कनेक्सन हुने क्षेत्र र नहुने क्षेत्रमा कसरी गर्ने स्पष्ट खाका र लागतको व्यवस्थापन लगायतबारे उल्लेख छ । अति साना योजना बनाउँदा भरपर्दो र दिगो नहुने भएकोले बढी लागत र क्षमताका आर्थिक रूपमा धान्न नसक्ने योजनाहरूको सट्टा स्थानीय मागलाई आपूर्ति गर्न सक्ने खालका ५ सयदेखि एक मेगावाटसम्मका योजनाहरूमा छनोट गर्ने कार्यादेश कम्पनीले आयोगले दिएको थियो ।

श्रोत: कारोबार, २०७४/०९/२९

स्थानीय तहको नेतृत्वमा विद्युत् उत्पादन

स्थानीय तहको नेतृत्वमा विद्युत् उत्पादन गर्ने गरी राष्ट्रिय योजना आयोगले प्रारम्भिक योजना तयार पारी छलफल अघि बढाएको छ । २ खर्ब लगानीमा ७२४ स्थानीय निकायमा ६९४.२ मेगावाट बराबरको विद्युत् उत्पादन गरी प्रत्येक स्थानीय निकायमा ऊर्जाको पहुँच पुर्याउने उद्देश्यसहित आयोगले छलफलअघि बढाएको हो । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको सहायक इन्जिनियरिड परामर्शदाता कम्पनीमार्फत तयार पारेको प्रारम्भिक अध्ययन प्रतिवेदनबारे बिहीबारदेखि छलफलअघि बढाएको छ । जलविद्युत्, सौर्य ऊर्जा (सोलार), बायोमास र वायु ऊर्जाका योजनाहरू स्थानीय तहबाट निर्माण गर्ने गरी तयार पारेको योजनाको अध्ययनलाई आगामी माघ पहिलो साता सम्पन्न गर्ने गरी छलफलअघि बढाइएको योजना आयोगका सदस्य डा. अरविन्दकुमार मिश्रले जानकारी दिए । “पाँच वर्षभित्र हरेक स्थानीय निकायमा ऊर्जाको पहुँच उपलब्ध गराउनका लागि पाँच सय किलोवाटदेखि एक मेगावाटसम्मका आयोजनाहरू अघि बढाउने गरी योजना तयार भएको छ, प्रतिवेदनलाई अन्तिम रूप दिएपछि यसलाई कार्यान्वयनमा लैजाने योजना छ,” उनले भने ।

बिहीबार ललितपुरमा आयोजित छलफल कार्यक्रममा योजना आयोगका सदस्य डा. स्वर्णिम वाग्लेले तयार भएको योजना कार्यान्वयन भएमा यसले आर्थिक वृद्धि र समानताका लागि महत्वपूर्ण भूमिका खेल्ने बताए । “स्थानीय निकायलाई ऊर्जाका आयोजनाअघि बढाउन यसले सहज बनाउँछ,” उनले भने, “नेपाली मौलिकता प्रयोग गरेर र नेपाली परामर्शदाता कम्पनीमार्फत तयार पारेको अध्ययन प्रतिवेदनले संघीय संरचनामा अघि बढ्न सहयोग गर्छ ।” ऊर्जा मन्त्रालयका सहसचिव प्रवीणराज अर्यालले अध्ययन प्रतिवेदन राष्ट्रिय तथा अन्तर्राष्ट्रिय रूपमा नमुनाको रूपमा रहेकाले यसमा दातृ निकायलाई नभित्र्याई स्वदेशी श्रम, सीप र पुँजीमा निर्माण गर्नुपर्ने बताए । नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका कार्यकारी निर्देशक कुलमान घिसिङले अध्ययन प्रतिवेदनले विद्युत् वितरण प्रणालीको विकासमा धेरै सहयोग गर्ने बताउँदै अहिले देखिएको प्रसारण र वितरण लाइनको साँघुरोपनको अन्त्य गर्नुपर्ने बताए ।

वैकल्पिक ऊर्जा प्रवर्द्धन केन्द्रका कार्यकारी निर्देशक रामप्रसाद धितालले अध्ययन प्रतिवेदनका आधारमा आयोजनाहरू अघि बढाएमा ठूलो फड्को मार्ने बताउँदै यसको कार्यान्वयन गर्ने विधिबारे व्यापक छलफल हुनुपर्ने बताए ।

विद्युत् उत्पादनको १ खर्ब ४८ अर्ब १३ करोडसहित वितरण र प्रसारणका लागि कुल २ खर्ब ४ अर्ब ५० करोड लागत लाग्नेछ । पाँच वर्षभित्र बन्ने विद्युत् आयोजनाहरूका लागि ७५ अर्ब बराबरको अनुदान दिनुपर्ने प्रारम्भिक अध्ययनमा देखिएको परामर्शदाता कम्पनीका प्रमुख कार्यकारी अधिकृत हितेन्द्रदेव शाक्यले जानकारी दिए । उनका अनुसार, सातै प्रदेशमध्ये २२१ निकायमा जलविद्युत्मार्फत १९२.६ मेगावाट, सोलारमार्फत ४९१ निकायमा ४९१ मेगावाट, बायोमासमार्फत ५० स्थानीय निकायमा २०.४० मेगावाट तथा वायु ऊर्जामार्फत एक स्थानीय निकायमा ०.२० मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्न सकिने गरी प्रतिवेदन तयार भएको छ ।

छलफलमा विद्युत् प्राधिकरण उपकार्यकारी निर्देशक सुनिल ढुंगेलले विद्युतीय प्रणाली, जलविद्युत् विज्ञ खिमानन्द कँडेलले अध्ययन प्रतिवेदनमा जलविद्युत् तथा सोलार र समग्र योजनाको आर्थिक पक्षबारे इन्जिनियर मुकेश यादवले प्रस्तुतीकरण गरेका थिए । सहभागीहरूले भने संघीयताका आधारमा र कार्यान्वयनमा जाने गरी योजना तयार गरी अघि बढाउन आग्रह गरेका थिए ।

श्रोत: कारोबार, २०७४/०९/२१

पीटीएविपरित भारतको अन्तरदेशीय विद्युत् व्यापार कार्यविधि

भीम गौतम

भारत सरकारले नेपालसँग भएको विद्युत् व्यापार सम्झौता (पीटीए) विपरित अन्तरदेशीय विद्युत् व्यापार निर्देशिका कार्यान्वयनका लागि कार्यविधि पठाएको छ । ऊर्जा मन्त्रालयले भारतले ल्याएको अन्तरदेशीय व्यापार निर्देशिका पीटीएविपरित भएको भन्दै भारत सरकारलाई आफ्नो प्रतिक्रिया पठाए पनि उही प्रावधानलाई कार्यान्वयन गर्नेगरी कार्यविधि पठाएको छ । १० महिनाअघि ऊर्जा मन्त्रालयले पठाएको भनिएको प्रतिक्रियाबारे कुनै उत्तर नफर्काएको भारतले उही प्रावधानलाई राखेर कार्यविधि पठाएपछि यसलाई जलविद्युत्प्रति भारतको अनुदार नीति र नेपाल सरकारको कमजोर पहलकदमीको रूपमा लिइएको छ । भारत सरकारले नेपालसँग भएको विद्युत् व्यापार सम्झौता (पीटीए) विपरित अन्तरदेशीय विद्युत् व्यापार निर्देशिका कार्यान्वयनका लागि कार्यविधि पठाएको छ । ऊर्जा मन्त्रालयले भारतले ल्याएको अन्तरदेशीय व्यापार निर्देशिका पीटीएविपरित भएको भन्दै भारत सरकारलाई आफ्नो प्रतिक्रिया पठाए पनि उही प्रावधानलाई कार्यान्वयन गर्नेगरी कार्यविधि पठाएको छ । १० महिनाअघि ऊर्जा मन्त्रालयले पठाएको भनिएको प्रतिक्रियाबारे कुनै उत्तर नफर्काएको भारतले उही प्रावधानलाई राखेर कार्यविधि पठाएपछि यसलाई जलविद्युत्प्रति भारतको अनुदार नीति र नेपाल सरकारको कमजोर पहलकदमीको रूपमा लिइएको छ । एक वर्षअघि भारतको विद्युत् मन्त्रालयले ल्याएको निर्देशिकामा नेपाल लगायतका छिमेकी देशमा उत्पादित बिजुली भारतले आयात गर्न सरकार वा भारतीय सरकारी वा निजी कम्पनीको कम्तीमा ५१ प्रतिशत लगानी हुनुपर्ने उल्लेख छ । त्यसैगरी भारतमा बिजुली बेच्न इच्छुक देशका 'लाइसेन्स होल्डर' कम्पनीमा समेत भारतका विद्युत् व्यापार कम्पनीको कम्तीमा ५१ प्रतिशतसम्म स्वामित्व हुनुपर्ने व्यवस्था निर्देशिकामा उल्लेख छ । यी लगायतका प्रावधान दुई देशबीच भएको सम्झौता तथा सार्क राष्ट्रहरूबीच खुला बजारको अवधारणाविपरित भएको भन्दै नेपाललगायतले देशले विरोध गर्दै आएका छन् । तर, भारत सरकारले निर्देशिका कार्यान्वयन गर्नका लागि तोकेको सेन्टर इलेक्ट्रिसिटी अथोरिटी (सीईए)को डिजेनेटेड अथोरिटी (डीए)ले पठाएको कार्यविधिमा सरकारको कुनै सुझाव नसमेटी निर्देशिका अनुसार नै कार्यविधि पठाए पनि हालसम्म कार्यविधिबारे सरकारी निकायले कुनै प्रतिक्रिया जनाएको छैन । ऊर्जा मन्त्रालयका सहसचिव एवं प्रवक्ता दिनेश घिमिरे निर्देशिकालाई भारत सरकारले अन्तिम रूप दिन बाँकी रहेको र अन्तिम रूप दिएपछि कार्यविधिमा परिवर्तन हुन सक्ने बताउँछन् । “विद्युत् मन्त्रालयको केन्द्रीय नियमन आयोगले अन्तिम रूप दिन बाँकी छ, निर्देशिकामा संशोधन भएपछि कार्यविधि संशोधन भइहाल्छ, यसको खास अर्थ छैन,” उनले भने, “हामीले पठाएको प्रतिक्रियाको आधारमा संशोधन हुन्छ भन्ने विश्वास लागेको छ ।” गत चैतमा ऊर्जा मन्त्रालयले परराष्ट्र मन्त्रालयमार्फत पीटीए उल्लेख भएअनुसार नै नेपाल र भारतका सबै व्यापारी, उत्पादक र बिक्रेतालाई बिनाभेदभाव विद्युत् आदानप्रदान गर्न दिइनुपर्ने भन्दै पत्र पठाएको जनाएको थियो । १४ फेब्रुअरी २०१७ मा नेपाल र भारतबीच भएको सचिवस्तरीय बैठकमा नेपालले निर्देशिका पुनरावलोकन गरेर औपचारिक धारणा बताउने बताएको र सोही आधारमा निर्देशिका पीटीए सम्झौताअनुरूप नदेखिएको र परिमार्जनको आवश्यकता उल्लेख गर्दै पठाएको ऊर्जा मन्त्रालयको दाबी छ । तर, निर्देशिकाबारे छलफल गर्न नेपालमा आएका भारतीय अधिकारीहरूले भने हालसम्म सरकारले कुनै प्रतिक्रिया नआएको उल्लेख गरेको जलविद्युत्का प्रवर्द्धकहरू बताउँछन् । स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था (इप्पान)ले औपचारिक रूपमा निर्देशिका पीटीएविपरित भएको र विद्युत् आदानप्रदान गर्न खुला भएको उल्लेख गर्दै विरोध

जनाएपछि भारतीय अधिकारीहरू नेपाल नै आएर इप्पानका अध्यक्ष लगायतका पदाधिकारी, जलविद्युत् प्रवर्धक ज्ञानेन्द्रलाल प्रधान, कांग्रेस नेता गगन थापा लगायतलाई भेटेर निर्देशिकाबारे विरोध नगर्न आग्रह समेत गरेका थिए । ऊर्जा मन्त्रालयले भारतलाई पीटीएबमोजिम संशोधन गर्न सुझाव दिए पनि ती भारतीय अधिकारीहरूले हालसम्म सरकारले निर्देशिकाबारे कुनै प्रतिक्रिया नजनाएको उल्लेख गर्दै निर्देशिकाबारे विरोध नगर्न आग्रह गरेका थिए । “नेपाल र भारतबीच जलविद्युत्बारे कुनै छलफल गर्नुपरे सचिवस्तरीय समिति छ तर हालसम्म कुनै पनि बैठकमा यसबारे छलफल नहुनु र एजेण्डा नबन्नुले सरकारको पहलकदमी कमजोर देखिएको छ,” जलविद्युत्का एक प्रवर्धकले भने, “यदि सरकारले साँच्चै प्रतिक्रिया पठाएको हो भने भारतीय विद्युत् मन्त्रालयले केही संशोधन गर्न लागिएकोले कार्यविधि तत्काल नपठाउन भन्न सक्थ्यो ।” सरकारले जलविद्युत् क्षेत्रमा बढीभन्दा बढी वैदेशिक लगानी भित्र्याउने र स्वदेशमा आत्मनिर्भर भएपछि छिमेकी राष्ट्र भारतलाई बेचेर आर्बो कमाउने लक्ष्य राखे पनि निर्देशिका कार्यान्वयन भएमा भारतबाहेक अन्य देशबाट लगानी ल्याउने र ठूला आयोजना बनाउन कठिन देखिएको छ । नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघका कोषाध्यक्ष एवं जलविद्युत् विज्ञ ज्ञानेन्द्रलाल प्रधान निर्देशिकाका प्रावधान नहटाए विद्युत् निर्यात गर्न असम्भव रहेको बताउँछन् । “निर्देशिकाको प्रावधानअनुसार विद्युत् निर्यात असम्भव छ, निर्देशिकामा परिमार्जन आवश्यक छ,” उनले भने, “सार्क राष्ट्रभित्र खुल्ला आदानप्रसाद हुनुपर्नेमा यस्तो प्रावधान परिमार्जन नभए निर्यातमा ठूलो समस्या पर्ने निश्चित छ ।”

श्रोत: अभियान, २०७४/०९/२१

जलविद्युतको विकासमा लाग्न सरकार, निजी क्षेत्र तथा विदेशी

लगानीकर्तालाई राष्ट्रपतिको आग्रह

उपयुक्त प्रविधि, आवश्यक पूँजी तथा प्रशासनिक प्रक्रियालाई साझा बनाई जलविद्युतको विकासमा लाग्न सरकार, निजी क्षेत्र, विदेशी लगानीकर्ता तथा सहकारी क्षेत्रलाई राष्ट्रपति बिद्यादेवी भण्डारीको आग्रह रहेको छ । शुक्रवारबाट राजधानीमा शुरू भएको हिमालयन हाइड्रो एक्सपोको उद्घाटन कार्यक्रममा राष्ट्रपति भण्डारीको यस्तो अभिव्यक्ति आएको हो ।

देशमा पर्याप्त जलस्रोत हुनुले वच्चा ऊर्जाको रूपमा रहेको जलविद्युतको विकासले औद्योगिकसँगै आर्थिक विकास गर्ने राष्ट्रपति भण्डारीको धारणा रहेको छ । कार्यक्रममा नेपाल उद्योग बाणिज्य महासङ्घकी अध्यक्ष भवानी राणाले जलविद्युतको विकासमा लामो रहेको प्रशासनिक प्रक्रियालाई नीतिगत सूधार गरी छोट्याउनु पर्ने बताइन् । त्यसैगरी नेपाल उद्योग परिसङ्घका अध्यक्ष हरीभक्तले पनि पुराना कानूनको संशोधन मा जोड दिए नेपालमा पहिलो पटक आयोजना गरिएको अन्तरराष्ट्रियस्तरको हाइड्रो एक्सपो २०१८ स्वतन्त्र उर्जा उत्पादकहरूको संस्था नेपाल (इपान) र एक्सपो एण्ड इभेण्ट म्यानेजमेण्ट सर्भिसले गरेको हो ।

एक्सपोमा हाइड्रो पावर निर्माता, हाइड्रो पावरका सामान उत्पादक, सप्लायर्स, डिजाइनर्स, कन्सल्टयान्ट, इन्स्योरेन्स कम्पनी, लगानीकर्ता र बैङ्क/वित्त कम्पनीहरू लगायत झण्डै सय ओटाभन्दा बढी स्टल छन् । जसमध्ये करीब पचास प्रतिशत स्टल विदेशी कम्पनीहरूको सहभागिता रहेको छ ।

एक्सपोमा चीन, भारत, नर्वे, दक्षिण कोरिया, जर्मनी, अस्ट्रिया, बुल्गेरिया, चेक रिपब्लिक, इटली, स्वीडेन, बेलायत, ब्राजिललगायतका मुलुकका कम्पनी तथा सरोकारवालाहरूको सहभागिता रहेको छ ।

यसै गरी हाइड वस्तु तथा सेवाबिच प्रतिस्पर्धासमेत गराइने भएको छ । यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित नयाँ वस्तु तथा अवधारणा विकास गर्नेहरूमध्येबाट उत्कृष्ट छनोट गरी पुरस्कृत समेत गरिने छ ।

एक्सपोलाई नेपाल सरकार राष्ट्रिय योजना आयोग, उर्जा मन्त्रालय, जनसङ्ख्या तथा वातावरण मन्त्रालयको संरक्षकत्व रहेको छ । नेपाल विद्युत प्राधिकरण, नेपाल उद्योग बाणिज्य महासङ्घ, नेपाल उद्योग परिसङ्घ, नेपाल चेम्बर अफ कमर्स, नेपाल बैङ्कर्स एसोसिएसनस, युथ कम्युनिटी फर नेपलिज कन्ट्राक्टर्सले एक्सपोलाई सहयोग गरेका छन् ।

एक्सपो पुस २१ गतेदेखि २३ गतेसम्म सञ्चालन हुने छ ।

श्रोत: अभियान, २०७४/०९/२१

जलविद्युतको विकासमा लागौं : राष्ट्रपति

नेपालमा पहिलोपटक अन्तरराष्ट्रिय स्तरको हाइड्रो एक्सपो २०१८ आयोजना गरिएको छ । पुस २१ गते शुरू भएको हिमालयन हाइड्रो एक्सपो स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था नेपाल (इप्पान) र एक्सपो एण्ड इभेण्ट म्यानेजमेण्ट सर्भिसले आयोजना गरेको हो । पुस २३ गतेसम्म काठमाडौंको भृकुटीमण्डपमा सञ्चालन हुने एक्सपोमा जलविद्युत् आयोजना निर्माता, हाइड्रोसम्बन्धी सामान उत्पादक, सप्लायर्स, डिजाइनर्स, कन्सलट्याण्ट, बीमा कम्पनी, लगानीकर्ता र बैङ्क/वित्त कम्पनीहरूलगायत झण्डै १ सयभन्दा बढी स्टल रहेका छन् । त्यसमध्ये ५० प्रतिशत स्टल विदेशी कम्पनीहरूको रहेको जानकारी दिइएको छ । एक्सपोमा चीन, भारत, नर्वे, दक्षिण कोरिया, जर्मनी, अष्ट्रिया, बुल्गेरिया, चेक रिपब्लिक, इटली, स्वीडेन, बेलायत, ब्राजिललगायत मुलुकका कम्पनी तथा सरोकारवालाहरूको सहभागिता रहेको छ ।

एक्सपोलाई नेपाल सरकार राष्ट्रिय योजना आयोग, ऊर्जा मन्त्रालय, जनसङ्ख्या तथा वातावरण मन्त्रालयको संरक्षकत्व रहेको छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासङ्घ, नेपाल उद्योग परिसङ्घ, नेपाल चेम्बर अफ कमर्स, नेपाल बैङ्कर्स एसोसिएशन, यूथ कम्युनिटी फर नेपलिज कण्ट्याक्टर्सले एक्सपोलाई सहयोग गरेका छन् । नेपाल टनेलिङ एसोसिएशन, नेपाल जर्मन चेम्बर अफ कमर्स एण्ड इण्डस्ट्रिज, नेपाल-भारत उद्योग वाणिज्य सङ्घ, नेपाल यूरोपिली चेम्बर अफ कमर्स एवम् स्वदेशी तथा विदेशी कम्पनीहरूको पनि एक्सपोलाई सहयोग रहेको छ । एक्सपोको प्लानिनियम प्रायोजक इटलीको सीएमसी दी रभेन्ना कम्पनी रहेको छ । त्यसैगरी अफिसियल पार्टनरका रूपमा होटल अन्नपूर्ण, नेपाल सिपिड एण्ड एयर लजिष्टिक प्रालि र एनएमबी बैङ्क लिमिटेड रहेका छन् ।

कार्यक्रमको उद्घाटनका अवसरमा राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले उपयुक्त प्रविधि, आवश्यक पूँजी तथा प्रशासनिक प्रक्रियालाई सहज बनाई जलविद्युत्को विकासमा लाग्न सरकार, निजीक्षेत्र, विदेशी लगानीकर्ता तथा सहकारी क्षेत्रलाई आग्रह गरिन् । देशमा पर्याप्त जलस्रोत भएकाले स्वच्छ ऊर्जाको रूपमा रहेको जलविद्युत्को विकाससँगै औद्योगिक र आर्थिक विकास सम्भव रहेको उनले बताइन् । त्यसका लागि हिमालयको दिगो संरक्षण गर्नु प्रमुख दायित्व भएको उनको भनाइ थियो ।

देशमा तीनै तहको निर्वाचन सकिएकाले अबका दिनमा स्थायी र स्थिर सरकार गठन भई आर्थिक समृद्धितर्फ देश अघि बढ्ने विश्वास राष्ट्रपति भण्डारीले व्यक्त गरिन् । उनले भनिन्, 'एक्सपोमा सञ्चालन हुने अन्तरक्रियाहरूबाट निस्कने निष्कर्ष सरकारका लागि ठोस सुझावका रूपमा उपलब्ध होऊन् ।'

सो अवसरमा नेपाल उद्योग वाणिज्य महासङ्घकी अध्यक्ष भवानी राणाले जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्न चाहने लगानीकर्ताले लामो प्रशासनिक प्रक्रियाबाट जानुपर्ने भएकाले नीतिगत सुधार गरी छोट्याउनुपर्ने बताइन् । उनले लगानीमैत्री वातावरण बनाए जलविद्युत्को विकासमा लगानी आउने दाबी गरिन् । 'वातावरण सहज हुने हो भने स्वदेशी निजी लगानीका साथै विदेशी लगानी पनि आउँछ,' उनले भनिन्, 'राजनीतिक दलहरूले समेत आफ्ना घोषणापत्रमा आर्थिक समृद्धिमा जोड दिएकाले आर्थिक समृद्धिको आधार ऊर्जाको विकास पहिलो प्राथमिकता हो ।' नेपाल उद्योग परिसङ्घका अध्यक्ष हरिभक्त शर्माले पनि पुराना कानूनको संशोधनमा जोड दिए ।

इप्पानका अध्यक्ष शैलेन्द्र गुरागाईले राजनीतिक दल, सरकार र सम्बद्ध पक्षले ऊर्जा विकासमा प्रतिबद्धता व्यक्त गर्नुपर्ने बताए । ऊर्जाक्षेत्रमा प्रयोग भइरहेको दशकौं पुरानो प्रविधिको ठाउँमा हाल अन्तरराष्ट्रिय बजारमा प्रचलनमा रहेका आधुनिक प्रविधि भित्र्याउन एक्स्पो सहायक हुने उनको विश्वास रहेको छ ।

श्रोत: नागरीक, २०१४/०९/२१

एकै ठाउँबाट सबै ज्ञान दिन हाइड्रो एक्सपो

शैलेन्द्र गुरागाईं, अध्यक्ष: स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था नेपाल (इपान)

राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले आज हिमालयन हाइड्रो एक्सपो २०१८ उद्घाटन गर्दैछिन् । तीन दिनसम्म चल्ने उक्त एक्सपो काठमाडौंको भृकुटीमण्डपमा आयोजना हुँदैछ । एक्सपोमा १२ मुलुकको सहभागिता रहने र ५० हजारभन्दा बढीले अवलोकन गर्ने अनुमान गरिएको छ । एक्सपो आयोजना गर्नुको उद्देश्य, आवश्यकता, एक्सपोमा हुने सहभागिता लगायत विषयमा नागरिकका विष्णु बेल्वासेले स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था नेपाल (इपान)का अध्यक्ष शैलेन्द्र गुरागाईंसँग गरेको कुराकानीको सम्पादित अंश :

यसअघि जलविद्युत् सम्मेलन आयोजना हुँदै आएको थियो, अहिले एक्सपो आयोजना गर्दै हुनुहुन्छ । यसको आवश्यकता किन पश्यो ?

यसअघि फरक विधामा सम्मेलन हुँदै आएको थियो । एकै थलोमा गर्ने जमर्को कसैले पनि गरेका थिएनन् । तर, यसपालि एउटै फोरममा विभिन्न विधालाई समेटेर एक्सपो गर्न लागिएको हो । यसअघिका सम्मेलनमा, उदाहरणका लागि बिमाको विषयले प्राथमिकता पाउने तर, दाबी भुक्तानीको विषय जानकारी नहुने, त्यस्तै बैंकसँग ऋण लिने विषयमा छलफल हुने तर, कुन बैंकले कति ब्याजदरमा ऋण दिन्छ, सस्तो र सजिलो गरी कसरी ऋण लिने भन्नेमा ज्ञान हुँदैन थियो ।

पुरानो प्रविधिबारे मात्र छलफल हुने गरेको थियो । अहिले एक महिनामा एक किलोमिटर खन्न सक्ने उपकरणको विकास भएको छ । त्यस किसिमका नयाँ प्रविधिबारे जानकारी लिन सकिने छ । जापान, चीन, अमेरिका, युरोप, भारत लगायत देशमा निर्माण भएका नयाँ प्रविधि एकै थलोमा हेर्न र ज्ञान लिन सकिने छ । यस्तो किसिमको एक्सपो पहिलोपटक गर्न लागिएको हो ।

एक्सपोमा सहभागी हुनेले प्रचुर मात्रामा ज्ञान आर्जन गर्न सक्छन् भन्न खोज्नुभएको हो ?

एक्सपोबाट विश्वमा भएका नयाँ प्राविधिबारे ज्ञान लिन सकिने छ । नेपालका विभिन्न कलेजमा अध्ययन गरिरहेका विद्यार्थीले आफूले अविष्कार गरेका वस्तु तथा सेवा एक्सपोमा प्रदर्शन गर्नेछन् । यसबाट जलविद्युत् विकास र विस्तारमा सहयोग पुग्ने अपेक्षा गरिएको छ ।

नयाँ अवधारणाबारे विद्यार्थी एवं व्यक्तिगत तवरबाट अविष्कार गरेका वस्तु तथा सेवाबीच प्रतिस्पर्धा समेत गराइनेछ । यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित नयाँ वस्तु तथा अवधारणा विकास गर्नेमध्येबाट उत्कृष्ट छनोट गरी पुरस्कृत गरिने छ । विदेशी कम्पनीले पनि आफूले उत्पादन गरेका वस्तु सो एक्सपोमा प्रदर्शन गर्नेछन् । यसले विश्वमा भइरहेका नयाँ प्राविधिबारे ज्ञान दिलाउने छ ।

एक-दुई दिन मात्र नभएर तीन-तीन दिनसम्म एक्सपो आयोजना गर्दै हुनुहुन्छ । तीन दिनमा के के कुरा सिक्न पाइन्छ त ?

एक्सपोमा हाइड्रो पावरमा आवश्यक पर्ने मुख्य विषयबारे सेमिनार तथा छलफल गरिने छ । पहिलो दिन शुक्रबार हाइड्रो पावरलाई नभई नहुने टनेलसँग सम्बन्धित विषयमा छलफल तथा विज्ञहरुबाट कार्यपत्र प्रस्तुत हुनेछ भने दोस्रो दिन बैंकिङ तथा बिमासम्बन्धी कार्यपत्र प्रस्तुत तथा जानकारी गराइनेछ । एक्सपोको अन्तिम अर्थात् तेस्रो दिन इन्जिनियरिङसँग सम्बन्धित विषयमा छलफल तथा कार्यपत्र प्रस्तुत गर्ने कार्यतालिका बनाएका छौं । एक्सपो अवधिभर दैनिक रूपमा फरकफरक विषयमा ६ वटाभन्दा बढी सेमिनार सञ्चालन गरिने छ ।

एकस्पोबाट के अपेक्षा गरिएको छ ?

एकस्पोमा नेपालमा भित्रिन नसकेको नयाँ प्रविधिबारे जानकारी गराइने छ । नयाँ प्रविधिबारे ज्ञान प्राप्त गरिसकेपछि बिजुली बढी उत्पादन हुने अपेक्षा गरिएको छ ।

एकस्पो आयोजनामा कुन कुन संस्थाको सहयोग छ ?

ऊर्जा उत्पादकहरुले सहयोग गरेका छन् । एकस्पोलाई नेपाल सरकार राष्ट्रिय योजना आयोग, ऊर्जा मन्त्रालय, जनसंख्या तथा वातावरण मन्त्रालयको संरक्षकत्व रहेको छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ, नेपाल उद्योग परिसंघ, नेपाल चेम्बर अफ कमर्स, नेपाल बैंकर्स एसोसिएसन, युथ कम्युनिटी फर नेप्लिज कन्ट्र्याक्टर्सले एकस्पोलाई सहयोग गरेका छन् ।

नेपाल टनेलिङ एसोसिएसन, नेपाल जर्मन चेम्बर अफ कमर्स एन्ड इन्डस्ट्रिज, नेपाल-भारत उद्योग वाणिज्य संघ, नेपाल युरोपियन चेम्बर अफ कमर्स एवं स्वदेशी तथा विदेशी कम्पनीको पनि एकस्पोलाई सहयोग रहेको छ । एकस्पोको प्लाटिनियम प्रायोजक इटलीको सिएमसी दी रभेन्ना कम्पनी छ । अफिसियल पार्टनरमा होटल अन्नपूर्ण, नेपाल सिपिड एन्ड एयर लजिस्टिक प्रालि र एनएमबि बैंक लिमिटेड छन् ।

एकस्पोमा कुन कुन कम्पनी सहभागी हुँदैछन् ?

एकस्पोमा विश्वमा नाम कहलिएका मेसिनरी उत्पादन कम्पनीको सहभागिता रहने छ । हाइड्रो पावर निर्माता, हाइड्रो पावरका सामान उत्पादक, सप्लायर्स, डिजाइन्स, कन्सलट्यान्ट, इन्स्योरेन्स कम्पनी, लगानीकर्ता र बैंक, वित्त कम्पनी लगायत सयभन्दा बढी स्टल रहने छन् । तीमध्ये करिब ५० प्रतिशत स्टल विदेशी कम्पनीको सहभागिता रहने छ ।

एकस्पोमा चीन, भारत, नर्वे, दक्षिण कोरिया, जर्मनी, अस्ट्रिया, बुल्गेरिया, चेक रिपब्लिक, इटली, स्विडेन, बेलायत, ब्राजिल लगायत मुलुकका कम्पनी तथा सरोकारवालाको सहभागिता रहने छ ।

इटालीको सिएमसी, जर्मनीको भोइथ, भारतको क्रिस्टल, फ्लोभेल तथा बिएफएल, बुल्गेरियाको भ्यापटेक, चेज रिपब्लिकाको मावेल, चीनको पावर चाइना र सिएसइसी जस्ता बहुराष्ट्रिय कम्पनी पनि एकस्पोमा सहभागी हुने निश्चित भएको छ ।

दर्जनौं विदेशी कम्पनीको सहभागिता रहने भएकाले नेपालको जलविद्युत्को बजार विस्तारका साथै अनुभव आदानप्रदान गर्न एकस्पोले महत्वपूर्ण योगदान गर्नेछ ।

जलविद्युत् आयोजना निर्माण गर्न लक्ष्यभन्दा बढी लागत र समय लाग्ने गरेको छ । यसलाई कसरी घटाउन सकिनेला ?

पुरानै प्रविधि र पुरानै मानसिकताले गर्दा आयोजना समयमा र लागतमा निर्माण हुन नसकेका हुन् । चुस्त व्यवस्थापन नहुनु, नयाँ प्रविधिको प्रयोग गर्न नसक्नु लगायत कारणले पनि आयोजना निर्माणमा ढिलाइ भएको हो ।

आयोजना निर्माणमा देखिएका चुनौती के के छन् ?

करिब तीन हजार पाँच सय मेगावाट क्षमताका जलविद्युत् आयोजना निर्माणाधीन अवस्थामा छन् । करिब पाँच हजार मेगावाट क्षमता भएका आयोजनाको विद्युत् खरिद सम्झौता (पिपिए) भएका छन् । प्रसारण लाइनको समस्या छ । ब्युरोक्रेसी अझै पनि पुरानै तरिकाले चलेको छ । वित्तीय संस्थाहरु अहिले पनि साहुजी जस्तो गरी चलिरहेका छन् ।

अर्थ, ऊर्जा, वातावरण, भूमिसुधार, वनलगायत मन्त्रालयमा केही परिवर्तन आएपनि फास्ट ट्र्याकमा काम हुन सकेको छैन । छिटो, छरितो र सहज तरिकाले काम गर्नुपर्छ ।

अहिले प्रदेशको अवधारणा आएको छ । जलविद्युत् आयोजना पनि त्यही अवधारणा अनुसार विकास गर्नुपर्ने होइन र ?

बिजुली उत्पादन एक ठाउँमा हुन्छ । उपभोग अर्को ठाउँ (प्रदेश)मा हुन्छ । यसो भएकाले अन्यमा जस्तो जलविद्युत् आयोजनालाई प्रदेशीकरण गर्नु हुँदैन । खोलाको प्रदेशलाई छुट्ट्याउँछ । त्यस खोलामा बन्ने आयोजना कुन प्रदेशको हो भन्ने छुट्ट्याउन सकिँदैन । त्यसैले लाइसेन्स, प्रसारण लाइनको जिम्मा प्रदेशलाई दिनु हुँदैन । केन्द्र मातहत राख्नुपर्छ ।

श्रोत: नागरीक, २०७४/०९/२१

आज राष्ट्रपतिले हिमालयन हाइड्रो एक्सपोको उद्घाटन गर्ने

राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले शुक्रबार (आज) हिमालयन हाइड्रो एक्सपोको उद्घाटन गर्ने भएकी छिन् । तीन दिनसम्म चल्ने उक्त एक्सपो भृकुटीमण्डपमा आयोजना गर्न लागिएको हो । स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था नेपाल (इपान) र एक्सपो एन्ड इभेन्ट म्यानेजमेन्ट सर्भिस प्रालिको आयोजनामा उक्त एक्सपो हुन लागेको हो । नयाँ प्रविधिबारे जानकारी र नीति निर्माण तहमा रहेका व्यक्तिलाई सुझाव दिने उद्देश्यले यस्तो एक्सपो गर्न लागिएको आयोजकको भनाइ छ । एक्सपो एन्ड इभेन्ट म्यानेजमेन्ट सर्भिसका प्रबन्ध निर्देशक विजयसागर प्रधानले तीन दिनसम्म चल्ने उक्त कार्यक्रममा १२ मुलुकको सहभागिता रहने र उक्त प्रदर्शनी ५० हजारभन्दा बढीले अवलोकन गर्ने अनुमान गरिएको जानकारी दिए ।

नेपालमा पहिलोपटक अन्तर्राष्ट्रियस्तरको हाइड्रो एक्सपो आयोजना गर्न लागिएको हो । उक्त एक्सपोमा हाइड्रो पावर निर्माता, हाइड्रो पावरका सामान उत्पादक, सप्लायर्स, डिजाइन्स, कन्सल्ट्यान्ट, इन्स्योरेन्स कम्पनी, लगानीकर्ता र बैंक-वित्त कम्पनी लगायत सयभन्दा बढी स्टल रहने छन् । तीमध्ये करिब ५० प्रतिशत विदेशी कम्पनीका स्टल रहने छन् ।

एक्सपोमा चीन, भारत, नर्वे, दक्षिण कोरिया, जर्मनी, अस्ट्रिया, बुल्गेरिया, चेक रिपब्लिक, इटली, स्विडेन, बेलायत, ब्राजिल लगायत मुलुकका कम्पनी तथा सरोकारवालाको सहभागिता रहने बताइएको छ ।

इटालीको सिएमसी, जर्मनीको भोइथ, भारतको क्रिष्टल, फ्लोभेल तथा बिएफएल, बुल्गेरियाको भ्यापटेक, चेज रिपब्लिकाको मावेल, चीनको पावरचाइना र सिएसइसी जस्ता बहुराष्ट्रिय कम्पनी पनि एक्सपोमा सहभागी हुने निश्चित भएको प्रधानले बताए । ‘दर्जनों विदेशी कम्पनीको सहभागिता रहने भएकाले नेपालको जलविद्युत्को बजार विस्तारका साथै अनुभव आदानप्रदान गर्न एक्सपोले महत्वपूर्ण योगदान पुऱ्याउने छ,’ उनले भने, ‘सात वर्षमा १७ हजार मेगावाट विद्युत् उत्पादन गर्ने नेपाल सरकारको लक्ष्यलाई यो मेलाले विशेष सहयोग पुऱ्याउने छ ।’

एक्सपो अवधिमा हाइड्रो पावरका मुख्य विषयमा सेमिनार समेत सञ्चालन हुनेछन् । पहिलो दिन पुस २१ गते हाइड्रो टनेलिङ, दोस्रो दिन बैंकिङ तथा बिमा र अन्तिम दिन हाइड्रो पावर सम्बन्धी सेमिनार सञ्चालन हुनेछन् । एक्सपो अवधिभर दैनिक रूपमा फरकफरक विषयमा ६ वटाभन्दा बढी सेमिनार सञ्चालन गरिने छ ।

यसैगरी हाइड्रो पावरको विकास र विस्तारमा सहयोग पुग्नेगरी हाइड्रो पावर सम्बन्धी नयाँ अवधारणाबारे विद्यार्थी एवं व्यक्तिगत तवरबाट आविष्कार गरेका वस्तु तथा सेवाबीच प्रतिस्पर्धा समेत गराइने भएको छ । यस क्षेत्रसँग सम्बन्धित नयाँ वस्तु तथा अवधारणा विकास गर्नेहरू मध्येबाट उत्कृष्ट छनोट गरी पुरस्कृत समेत गरिने छ । उक्त प्रतियोगितामा प्रथम हुनेले ५५ हजार पाँच सय ५५ रुपैयाँ ५५ पैसा तथा द्वितीय र तृतीय हुनेलाई क्रमशः २२ हजार दुई सय २२ रुपैयाँ २२ पैसा र ११ हजार एक सय ११ रुपैयाँ ११ पैसा नगद पुरस्कार प्रदान गरिने छ ।

तीन दिनसम्म चल्ने उक्त कार्यक्रममा १२ मुलुकको सहभागिता रहने र उक्त प्रदर्शनी ५० हजारभन्दा बढीले अवलोकन गर्ने अनुमान गरिएको छ ।

एक्सपोलाई नेपाल सरकार राष्ट्रिय योजना आयोग, ऊर्जा मन्त्रालय, जनसंख्या तथा वातावरण मन्त्रालयको संरक्षकत्व रहेको छ । नेपाल विद्युत् प्राधिकरण, नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघ, नेपाल उद्योग परिसंघ, नेपाल चेम्बर अफ कमर्स, नेपाल बैंकर्स एसोसिएसनस, युथ कम्युनिटी फर नेपलिज कन्स्युमर्सले एक्सपोलाई सहयोग गरेका छन् ।

नेपाल टनेलिङ एसोसिएसन, नेपाल जर्मन चेम्बर अफ कमर्स एन्ड इन्डस्ट्रिज, नेपाल-भारत उद्योग वाणिज्य संघ, नेपाल युरोपियन चेम्बर अफ कमर्स एवं स्वदेशी तथा विदेशी कम्पनीको पनि एक्स्पोलाई सहयोग रहेको छ । एक्स्पोको प्लाटिनियम प्रायोजक इटलीको सिएमसी दी रभेन्ना कम्पनीले गर्ने भएको छ । अफिसियल पार्टनरको रूपमा होटल अन्नपूर्ण, नेपाल सिपिड एन्ड एयर लजिस्टिक प्रालि र एनएमबि बैंक लिमिटेड रहेका छन् । तीन दिनसम्म चल्ने प्रदर्शनीको ५० हजार भन्दा बढीले अवलोकन गर्ने अनुमान गरिएको छ ।

श्रोत: नागरीक, २०७४/०९/२१

पाँच वर्षभित्र २३ सय मेगावाट बिजुली थपिँदै

विष्णु बेल्वासे

पछिल्लो एक सय ६ वर्षमा नेपालमा जति बिजुली उत्पादन भएको थियो, त्योभन्दा दोब्बरले बढी आगामी पाँच वर्षमै उत्पादन हुने भएको छ । सरकारले जलविद्युत आयोजना निर्माणलाई प्राथमिकता दिन थालेपछि उत्पादन बढेको हो ।

हालसम्म नेपाल विद्युत् प्राधिकरण र निजी क्षेत्रबाट ९ सय ५६ मेगावाट बिजुली उत्पादन भएको छ । अबको ५ वर्षभित्र नेपालमा थप २ हजार ३ सय ९ मेगावाट विद्युत उत्पादन हुनेछ ।

नेपालले जलविद्युत्मा क्रान्तिकारी फड्को मार्न थालेको जलस्रोत विज्ञहरूले यसलाई 'आवश्यकता नै अविष्कारको जननी' भन्ने गरेका छन् । देशमा उज्यालोको आवश्यकता थियो, त्यो पूरा गर्न सरकार र निजी क्षेत्रका प्रवर्द्धकहरू लागिपरेको उनीहरूको ठहर छ ।

गत आर्थिक वर्षमा एक सयभन्दा बढी मेगावाट बिजुली उत्पादन भएकोमा चालु आवमा दुई सय मेगावाटभन्दा बढी उत्पादन हुँदैछ । सन् २०२३ सम्ममा थप २ हजार ३ सय ९ मेगावाट बिजुली उत्पादन हुने नेपाल विद्युत् प्राधिकरणको प्रक्षेपण छ । निजी क्षेत्रले प्राधिकरणले भन्दा बढी बिजुली उत्पादन गर्ने थालिसकेको स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था, नेपाल (इपान) का उपाध्यक्ष कुमार पाण्डेले नागरिकलाई बताए । 'जलविद्युत आयोजना निर्माणले गति लिएको छ,' उनले भने, 'आधा दशकमै बिजुली उत्पादनले फड्को मार्दैछ ।'

माथिल्लो तामाकोसीले आगामी वर्षदेखि उत्पादन थाल्नेछ । ४ सय ५६ मेगावाट क्षमताको माथिल्लो तामाकोसीको ९३ प्रतिशत भौतिक निर्माण सकिएको छ । त्यस्तै, १ सय ४० मेगावाटको तनहुँ जलविद्युत् आयोजना २०२३ सम्ममा सम्पन्न गर्ने योजनासहित निर्माण कार्य अघि बढाइएको छ ।

त्

यसैगरी, ४२.५ मेगावाटको सान्जेन २०२० सम्म, अपर सान्जेन १४.८ मेगावाटको २०१८ सम्म र १ सय २ मेगावाटको मध्यभोटेकोसी सन् २०१९ सम्म निर्माण सम्पन्न गर्ने लक्ष्य छ ।

चिलिमे जलविद्युत आयोजनाद्वारा प्रवर्द्धित १ सय ११ मेगावाटको रसुवागढी आयोजना २०२० सम्म सम्पन्न हुनेछ । १४ मेगावाटको कुुलेखानी तेस्रो आयोजना २०२० सम्म सम्पन्न गर्ने लक्ष्य छ । राहुघाट ४० मेगावाट २०२१ सम्म सम्पन्न गरिने बताइएको छ । त्यसैगरी, अन्य साना-ठूला ९२ वटा आयोजनाबाट १२ सय ९८ मेगावाट विद्युत् उत्पादन हुने प्राधिकरणको भनाइ छ ।

नेपालमा पहिलोपटक १९६८ मा बेलायतको सहयोगमा ५ सय किलोवाटको फर्पिङ जलविद्युत् आयोजना निर्माण भएको थियो । त्यसपछि अन्य साना तथा मझौला जलविद्युत् आयोजना बन्न थाले ।

पछिल्लो समय सरकारले उच्च प्राथमिकता दिन थालेपछि जलविद्युत आयोजना निर्माणले गति लिन थालेको विज्ञहरूको भनाइ छ । 'राज्यले घोषणा गरेका सुविधा तथा सहूलियत दिने हो भने यसभन्दा पनि बढी बिजुली उत्पादन हुनेछ,' एक विज्ञले भने, 'राज्यले घोषणा गरेका धेरैजसो सहूलियत घोषणामै सीमित भएकाले पनि निजी क्षेत्रका प्रवर्द्धकहरू अझै उत्साहित हुन सकेका छैनन् ।'

खासगरी, २०६२-६३ को जनआन्दोलनपछि आयोजना निर्माणले गति लिएको छ । त्यसैको परिणामस्वरूप अहिले जलविद्युत् आयोजना निर्माण सम्पन्न भएका हुन् । शान्ति स्थापनापछि आयोजना निर्माणले तीव्रता पाएका

कारण बिजुली उत्पादन बढेको ऊर्जा मन्त्रालयका सहसचिव दिनेशकुमार घिमिरेले बताए । ‘शान्ति स्थापना, आयोजना निर्माणमा निजी क्षेत्रको आक्रामक प्रवेश तथा निजी क्षेत्रलाई सरकारले दिने सुविधा लगायत कारण बिजुली उत्पादन बढेको हो,’ उनले भने, ‘निजी क्षेत्रले उच्च प्रतिफल प्राप्त क्षेत्रको रूपमा लिएपछि आयोजना निर्माणले गति लिएको हो ।’

पछिल्लो समय विद्युत्को माग १ हजार २ सय ९८ मेगावाट छ । यो पिक आवर (साँझ) को माग हो । मागअनुसार बिजुली उत्पादन हुन नसकेका कारण प्राधिकरणले भारतबाट करिब ३ सय मेगावाट बिजुली आयात गरिरहेको छ । अहिलेको माग धान्न नसकेका कारण औद्योगिक क्षेत्रमा दैनिक ३ घन्टा लोडसेडिङ हुँदै आएको छ । तर, सर्वसाधारणलाई भने लोडसेडिङ गर्नु नपरेको नेपाल विद्युत् प्राधिकरणका प्रवक्ता प्रबल अधिकारी बताउँछन् । सरकारले २०४९ देखि निजी क्षेत्रलाई जलविद्युत् आयोजना निर्माणका लागि अनुमति दिन थालेको हो । सरकारले विद्युत् ऐन, २०४९ तथा जलविद्युत्सम्बन्धी अन्य नीति र आवधिक योजना समेतबाट जलविद्युत्को उत्पादन तथा वितरणमा निजी क्षेत्र र समुदायलाई संलग्न गराउँदै आएको छ । निजी क्षेत्रका प्रवर्द्धकले साना तथा मझौला खालका आयोजना निर्माण गर्दै आएका छन् ।

सरकारीस्तरबाट भने ८ वर्षअघि ७० मेगावाट क्षमताको मध्यमस्याङ्दी जलविद्युत् आयोजना निर्माण भएयता अन्य आयोजना निर्माण नभएको प्राधिकरणको भनाइ छ । सरकारले जलविद्युत् आयोजना निर्माणमा सुविधा दिएकाले यसमा निजी क्षेत्रको संलग्नता बढेको सहसचिव घिमिरेले बताए ।

बैंकहरुले पनि जलविद्युत् आयोजना निर्माणका लागि लगानी बढाउँदै लगेका छन् । नेपाल राष्ट्र बैंकले सेयर र घरजग्गा कर्जामा कडाइ गर्दै उत्पादनमूलक क्षेत्रमा लगानी बढाउने नीति लिएपछि ऊर्जामा लगानी बढ्दै गएको हो । चालु आर्थिक वर्षको मौद्रिक नीतिमा कुल कर्जाको ५ प्रतिशत लगानी ऊर्जा क्षेत्रमा अनिवार्य गरिएको छ । एक अर्ब रुपैयाँभन्दा तलको ऋणमा बैंक एकलैले लगानी गर्न सक्ने व्यवस्था भए पनि एक अर्बभन्दा माथि सहवित्तीयकरण (कन्सोर्टियम) मा जानुपर्ने बाध्यात्मक व्यवस्था केन्द्रीय बैंकले गरेको छ ।

उत्पादनशील कर्जामा तोकिएअनुसारको ऋण लगानी नगरे जरिवानाको व्यवस्था मौद्रिक नीतिले गरेको छ । बैंकबाहेक नागरिक लगानी कोष, राष्ट्रिय बिमा संस्थान, नेपाल टेलिकम, जलविद्युत् लगानी तथा विकास कम्पनी, नेपाली सेना कल्याणकारी कोष, नेपाल प्रहरी कल्याणकारी कोष, सशस्त्र प्रहरी कल्याण कोषलगायत निकाय पनि जलविद्युत्मा लगानी गर्न उत्साहित भएका छन् ।

श्रोत: राजधानी दैनिक, २०७४/०९/२१

हिमालयन हाइड्रो एक्सपो सुरु , कानुनी प्रक्रिया सहज बनाउन आग्रह

शुक्रबारदेखि काठमाडौंको भृकुटीमण्डपस्थित प्रदर्शनी हलमा हिमालयन हाइड्रो एक्सपो सुरु भएको छ । राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारीले सो एक्सपोको उद्घाटन गरेकी हुन् । उनले १ सय ७ वर्षमा ९ सय मेगावाट मात्रै विद्युत् उत्पादन भएको बताउँदै सरकार र निजी क्षेत्र एकजुट भई मुलुकको जलविद्युत् क्षेत्रमा लगानी गर्नुपर्ने बताइन् । नेपाल उद्योग वाणिज्य महासंघकी अध्यक्ष भवानी राणाले मुलुकको विकासको सूचक ऊर्जा खपत भए पनि अवस्था निराशाजनक नै रहेको बताइन् ।

उनले जलविद्युत्को विकासमा बाधक बनेको पुराना नीति नियम संशोधन तथा प्रशासनिक र कानुनी प्रक्रिया सहज बनाउन सरकारसँग आग्रह गरिन् । नेपाल उद्योग परिसंघका अध्यक्ष हरिभक्त शर्माले देशमा अधिक मात्रामा रोजगारी सिर्जना गर्न ऊर्जा विकासलाई पहिलो प्राथमिकता दिनुपर्ने बताए । ऊर्जा विकासबाट तीव्र औद्योगीकरण गरी विश्वमा उदाहरण प्रस्तुत गर्न सकिने उनको भनाइ थियो ।

राष्ट्रपति विद्यादेवी भण्डारी शुक्रबारदेखि काठमाडौंको भृकुटीमण्डपमा सुरु भएको 'हिमालयन हाइड्रो एक्सपो २०१८' को अवलोकन गर्दै । तस्बिर : राजधानी

स्वतन्त्र ऊर्जा उत्पादकहरूको संस्था नेपाल (ईपान) र एक्सपो एन्ड इभेन्ट म्यानेजमेन्ट सर्भिस प्रालिको आयोजनामा शुक्रबारदेखि राजधानीमा हाइड्रो एक्सपो सुरु भएको हो ।

ईपान अध्यक्ष शैलेन्द्र गुरागाईंले राजनीतिक दल, सरकार र सम्बन्ध पक्षले ऊर्जा विकासमा लाग्नुपर्ने बताए । उनले पनि जलविद्युत्को विकास र प्रवर्द्धनका लागि यहाँको प्रशासनिक झमेला निकै कठिन भएकाले अपेक्षा गरिएअनुरूप वैदेशिक लगानी भित्रिन नसकेको बताए । सो कार्यक्रममा सहभागी अन्य व्यवसायी तथा सरोकारवालाहरूले पनि मुलुकको जलविद्युत् विकासका लागि प्रशासनिक र कानुनी प्रक्रिया सहज बनाउन आग्रह गरेका थिए ।